

طریقہ نماز (حنفی)

شیخ طریقت، امیر اہلسنت، بانی دعوت اسلامی، حضرت علامہ مولانا ابوالہلال
محمد الیاس عطار قادری رضوی
کامیاب بیروانہ
المسائل

مکتبۃ الدینہ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد المرسلين
أما بعد فأعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم

طريقه نماز (حنفی)

لطفاً این رساله را مکمل بخوانید إن شاء الله عز وجل فوائده را خواهد دید.

فضیلتِ درود شریف

بعد از نماز به آنکه حمد و ثناء و درود شریف می خواند گفته شد: دعا
بخواه قبول می گردد، سؤال کن داده می شود^(۱).

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

برادران عزیز اسلامی! در قرآن و احادیث فضائل بی شمار نماز خواندن و
سزای سخت نخواندن نماز وارد است، چنانچه در آیه ۹، سوره منافقون پ ۲،
خداوند ارشاد فرموده:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ
وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَمَن
يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ
ای مؤمنان اموال شما و اولاد شما
غافل نگردانند شما را از ذکر الهی،
و اگر کسی چنین کرد پس آن
گروه در زیان خواهد بود.

حضرت امام محمد بن ذهبی حکایت می کند، مفسرین کرام می فرمایند:
که در این آیه مبارکه مطلب از ذکرالله تعالی پنج وقت نماز می باشد، پس
شخصی که در خرید و فروش اموال، معیشت و روزگار، ساز و سامان و

(۱) سنن النسائي، كتاب السهو، باب التمجيد والصلاة على النبي صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ
في الصلاة، ص 2170، شماره حديث (1285).

اولاد مصروف بوده و نماز را در وقت معین اش اداء نکند از جمله خسارت دیدگان است^(۱).

از همه اولترین سوال در روز قیامت

تاجدار مدینه، قرار قلب و سینه، فیض گنجینه صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ارشاد فرموده اند: در روز قیامت قبل از همه اعمال بنده سوال از نماز می شود اگر جواب درست بدهد در فلاح و کامیابی است و اگر درست نتوانست جواب دهد پس رسوا خواهد شد و او در زیان می باشد^(۲).

نور برای نمازی

آقای دو عالم، نور مجسم، شاه بنی آدم صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ارشاد فرموده اند: شخصی که حفاظت از نماز نماید، در روز قیامت نماز برایش نور و دلیل نجاتش می گردد و کسی که حفاظت آن را نکند، برای آن در قیامت نه نوری است و نه دلیل نجات، و آن شخص در قیامت با فرعون، قارون، هامان و ابی ابن خلف حشر می گردد^(۳).

چه کسانی باهم دیگر حشر خواهند شد

برادران عزیز اسلامی! حضرت سیدنا امام محمد بن احمد ذهبی حکایت می کند، بعضی علماء کرام رحمهم الله می فرمایند: که تارک نماز با این چهار کس (فرعون، قارون، هامان و ابی ابن خلف) از این سبب همراه می باشد که

(۱) کتاب الکبائر، ص ۲۰.

(۲) کنز العمال، کتاب الصلاة، الفصل الأول فی فضل الصلاة، ج ۷، ص ۱۱۵، شماره حدیث (18883).

(۳) مجمع الزوائد، کتاب الصلاة، باب فرض الصلاة، ج ۲، ص ۲۱، شماره حدیث (۱۶۱۱).

مردم عموماً بخاطر دولت، حکومت، وزارت و تجارت نماز را ترک می نمایند کسی که بسبب مشغولیت حکومت نماز نمی خواند حشر آن با فرعون می شود، کسی که بخاطر دولت نماز را ترک می کند حشرش با قارون می شود کسی که سبب ترک نمازش وزارت می باشد با وزیر فرعون هامان حشر می شود و اگر بخاطر مصروفیت تجارت نماز را ترک می کند حشرش با تاجر کافر بزرگ مکه مکرمه ابی ابن خلف خواهد بود^(۱).

نماز در حالت شدید زخمی بودن

وقتی که بر سیدنا عمر فاروق رضی الله تعالی عنه حمله قاتلانه شد، عرض شد ای امیر المؤمنین وقت نماز است فرمودند: بلی! گوش فرادهید! شخص که نماز را ضایع می کند آن را در اسلام هیچ سهمی نیست، و سیدنا عمر فاروق باوجود شدید زخمی بودنش نماز را اداء فرمودند^(۲).

اسباب نور یا تاریکی بر نماز

از حضرت سیدنا عباده بن صامت رضی الله تعالی عنه روایت است که نبی رحمت، شفیع امت، تاجدار رسالت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فرموده اند: شخصی که بطور درست وضو کرده بعد برای نماز ایستاده شد قرائت، رکوع و سجود آن را مکمل نماید پس آن نماز می گوید، الله تعالی شما را حفاظت فرماید چنانچه تو از من حفاظت کردی بعد آن نماز بطرف آسمان برده می شود و برایش نوری می باشد، پس برای آن دروازه های آسمان باز می شوند حتی که دربارگاه خداوند تقدیم می گردد و آن نماز شفاعت آن شخص

(۲) همان مرجع.

(۱) کتاب الکبائر، ص. ۲۱.

نمازی را می کند و اگر او رکوع، سجود و قرائت نماز را مکمل نکند پس نمازش می گوید: خداوند تو را رها کند چنانچه تو مرا ضایع کردی، بعد آن نماز را همین ترتیب بطرف آسمان می برند که بر آن تاریکی می شود و بر آن دروازه های آسمان بسته می شوند، بعد آن را مثل پارچه کهنه پیچیده بر دهان همان نمازی زده می شود^(۱).

یک سبب خاتمه بد

حضرت سیدنا امام بخاری رحمه الله تعالی علیه می فرمایند: حضرت حذیفه بن یمان رضي الله تعالی عنه شخصی را دید که نماز می خواند، رکوع و سجود را درست اداء نمی کرد، فرمود: نمازیکه شما خواندید اگر در حالت همین نماز خواندن وفات کردی پس موت شما به طریقه سیدنا محمد مصطفی صلی الله تعالی علیه وآله وسلم واقع نخواهد شد^(۲). در روایت سنن نسائی اینهم است که آن حضرت پرسیدند: شما از کی تا حالا چنین نمازی را اداء می کنید؟ آن شخص گفت: چهل سال است که اینطور نماز می خوانم، فرمودند: درین چهل سال شما نمازی نخوانده اید و اگر در این حالت مرگت واقع شود، بردین محمدی نمی میری^(۳).

دزد نماز

از حضرت ابو قتاده رضي الله تعالی عنه روایت است که تاجدار رسالت، صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ارشاد فرمودند: بدترین دزد در بین شما آن

(۱) کنز العُمال، کتاب الصلاة، الفصل الثاني في فضائل الصلاة، ج ۷، ص ۱۲۹، شماره حدیث (۱۹۰۴۹).

(۲) صحیح البخاری، کتاب الصلاة، باب إذا لم يتم سجوده، ج ۱، ص ۲۸۴، شماره حدیث (۸۰۸).

(۳) سنن النسائی، کتاب السهو، باب تطفيف الصلاة، ص ۲۱۷۳، شماره حدیث (۱۳۱۳).

است که در نمازش دزدی کند، عرض کردند: یا رسول الله! دزد نماز کیست؟ فرمودند: آنست که رکوع و سجده نماز را کامل نه کند^(۱).

دو اقسام دزد

مفسر شهیر، حکیم الامت حضرت مفتی احمد یار خان رحمة الله تعالى علیه تحت این حدیث می فرمایند: معلوم شد که دزد نماز از دزد اموال بدتر هست چرا که دزد مال اگر جزاء داده می شود، چیزی نفع هم می کند، مگر دزد نماز سزای مکمل داده می شود و برآن در هیچ صورتی نفعی وجود ندارد، دزد مال حق بنده را می خورد و دزد نماز در حق خداوند خیانت می کند، کسی که نماز را ناقص اداء می کند این است حال وی، از این نکته باید کسانی عبرت بگیرند که نماز را اصلاً اداء نمی کنند^(۲).

برادران عزیز اسلامی! اول اینکه مردم نماز نمی خوانند و اگر می خوانند اکثریت از سبب نیاموختن درست سنت ها امروز از طریقه درست خواندن نماز محروم اند. در اینجا طریقه خواندن نماز مختصراً تقدیم می گردد، بخاطر رضای الله عزوجل نماز را خوب بفکر بخوانید و نمازهای خود را اصلاح فرمائید.

طریقه نماز حنفی

باوضو رو به قبله طوری ایستاده شوید که فاصله بین انگشتان هر دو پا به اندازه چهار انگشت باشد و هر دو دست را تا گوشها بالا برده که هر دو انگشت ابهام به نرمه گوش تماس گیرند و انگشتان نه باهم چسپیده ونه

(۱) المسند للإمام أحمد بن حنبل، مسند الأنصار، ج ۸، ص ۳۸۶، شماره حدیث (۲۲۷۰۵).

(۲) مرآة المناجیح، کتاب الطهارة، باب الركوع، الفصل الثالث، ج ۲، ص ۷۸.

خیلی باز بلکه بحالت معمولی (NORMAL) بگذارید و کف دستها بسوی قبله باشند، نظر بجای سجده باشد، اکنون نمازی را که می خوانید نیت آن یعنی در دل اراده کامل نموده، توسط زبان هم گفته شود بهتر است مثلاً (نیت کردم که بخوانم چهار رکعت فرض ظهر، اگر باجماعت می خواند پس این را هم بگوید پشت سر این امام) اکنون تکبیر تحریمه یعنی الله اکبر گفته شود و دستها را پائین آورده زیر ناف طوری ببندد که کف دست راست بر میچ دست چپ و سه انگشت وسط بر پشت میچ دست چپ انگشت ابهام کوچک به دور آن حلقه شده بعد ثناء شروع شود بدین ترتیب:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ بِحَمْدِكَ
 وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ
 وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ

یاکی هستی ای الله شما و من
 تعریف شما را می کنم و با برکت
 است نام شما و عظمت شما بلند
 است و نیست غیر از تو معبودی.

بعد تَعَوُّذُ بخواند:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

من در پناه خداوند می آیم از
 شیطان مردود

بعد تسمیه بخواند:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع می کنم بنام خدائیکه بسیار
 مهربان و بی نهایت با رحم است.

بعد سورة فاتحه:

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١﴾

تمام خوبیها خدای را است که

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٢﴾ مَالِكِ

مالک همه جهان است، بسیار مهربان

يَوْمِ الدِّينِ ﴿٣﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ

و نهایت بارحم، مالک روز جزا،

نَسْتَعِينُ ﴿٤﴾ اهْدِنَا الصِّرَاطَ

خاص ترا عبادت می کنیم و خاص

المُسْتَقِيمَ ﴿٥﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ

از تو مدد می خواهیم، مارا براه

عَلَيْهِمْ ﴿٦﴾ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ

راست هدایت فرما، راه آنهایی که بر

وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾

ایشان احسان کرده اید، نه آنهایی که

بر آن غضب کرده اید و نه گمراهان.

سورة فاتحه را تمام کرده آهسته آمین بگوئید، بعد سه آیات کوچک یا

یک آیه بزرگ که برابر سه آیات کوچک باشد یا سوره ای مثلاً اخلاص را

بخوانید:

شما بفرمائید آن الله یگانه است،

قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللهُ

الله بی نیاز است، نه او را

الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ

فرزند نیست و نه او از کسی پیدا

﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٤﴾

شده و نه کسی مثل او است.

اکنون الله اکبر گفته به رکوع بروید و زانوها را طوری بادست بگیرید

که کف دستها بر زانو و انگشتان خوب دورش را گرفته باشند، پشت صاف

بوده سر با پشت برابر بوده پائین یا بالا نباشد، و نظر به قدمها باشد که کم از کم سه بار تسبیح رکوع یعنی **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ** گفته بعد **سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ** بگوئید، در این موقع کاملاً راست به ایستید، این ایستادن را قومه می گویند، اگر تنها بودید بعد از آن **رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ** بگوئید، بعد **اللَّهُ أَكْبَرُ** گفته طوری به سجده میروید که اول زانوها بر زمین گذاشته شوند، بعد دستها بعد درمیان هر دو دست طوری سر را می گذارید که اول بینی بعد پیشانی و توجه داشته باشید که نوک بینی نه بلکه استخوان بر زمین بخورد و پیشانی بر زمین چسپیده، نظر بسوی بینی باشد، بازوها را از پهلوها، شکم را از رانها و رانها را از ساق پاها جدا سازیم (بلی اگر در صف بودید بازو را با پهلو بچسبانید) و روی هر ده انگشت پاها طوری بسوی قبله قرار گیرند که کف هر ده انگشت بر زمین باشند، کف دستها پخش شده و انگشتان رو به قبله باشند، مگر ساق ها را بر زمین نگذارید، اکنون کم از کم سه بار تسبیح سجده یعنی **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى** بگوئید، بعد سر را طوری بلند کنید که اول پیشانی بعد بینی و بعد دست ها برداشته شوند، بعد قدم راست، ایستاده و انگشتانش رو به قبله باشند و قدم چپ خوابیده، خوب بر آن راست نشسته و کف دستها را بر رانها نزدیک زانوها بگذارید طوری که انگشتان هر دو دست بجانب قبله و سر انگشتان نزدیک زانوها باشند نشستن بین دو سجده را جلسه می گویند. بعد کم از کم به مقدار یکبار سبحان الله گفتن توقف کنید، در این وقفه گفتن **اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي** (یعنی ای الله مرا مغفرت کن) مستحب است، بعد **اللَّهُ أَكْبَرُ** گفته مثل سجده اول سجده دوم می شود، اکنون اول سر را بلند کرده بعد دستها را بر زانوها گذاشته بر نوک پنجه ها راست ایستاده و در زمان بلند

شدن بدون عذر دست را بر زمین تکیه ندهید، این یک رکعت شما مکمل شده، اکنون در رکعت دوم بسم الله الرحمن الرحيم خوانده الحمد و سوره ای را بخوانید و مثل اول رکوع و سجده کرده بعد از برداشتن سر از سجده دوم قدم راست را مستقیم داشته و قدم چپ را خوابانده بنشینید، این نشستن بعد از سجده دوم دو رکعت قعه گفته می شود، اکنون در قعه تشهد بخوانید.

تمام عبادات قولی، فعلی و مالی برای خدای عزوجل هستند، سلام باد بر تو ای نبی و رحمت خداوند و برکاتش، سلام باد بر ما همه و برندگان نیک خدا، من گواهی می دهم که بجز الله دیگر هیچ معبودی نیست و گواهی می دهم که محمد بنده او و رسولش است.

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ
وَالطَّيِّبَاتُ. السَّلَامُ عَلَيْكَ
أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ
وَبَرَكَاتُهُ. السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى
عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ
مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

وقتی که در تشهد نزدیک لفظ (لا) رسیدید، انگشت وسط دست راست را با انگشت ابهام حلقه نموده و انگشت کوچک را با انگشت کنارش برکف دست چسبانده و فوراً بعد از (أَشْهَدُ أَنَّ) باگفتن لفظ (لا) انگشت شهادت را بلند می کنید. اما آن را این طرف یا آن طرف نچرخانید و بر لفظ (إِلَّا) فوراً پائین انداخته همه انگشتان را راست نمائید، اکنون اگر بیشتر از دو

رکعت خواند نیست پس الله اکبر گفته بلند شوید، اگر نماز فرض را می خوانید در قیام رکعت سوم و چهارم بسم الله الرحمن الرحيم و الحمد شریف را بخوانید و ضم کردن سورة دیگر لازم نیست. افعال دیگر را بهمین ترتیب انجام دهید و اگر سنت و نفل بود پس بعد از سورة فاتحه سوره ای و یا سه آیه دیگر با آن ضم کنید، بلی اگر پشت سر امام نماز می خوانید پس در قیام هیچ رکعتی قرائت خوانده نمی شود، بلکه خاموش می ایستید، بعد از تکمیل چهار رکعت در قعدة اخیره بعد از تشهد درود ابراهیمی را بخوانید:

ای الله درود بفرست بر(سردار ما) محمد و بر آل محمد چنانچه درود فرستادی بر حضرت ابراهیم و بر آل ابراهیم، بی شک تو ستائیش شده و بزرگی. بار خدایا برکت نازل فرما بر سردار ما محمد و بر آل محمد چنانچه برکت نازل فرمودی بر ابراهیم و آل ابراهیم بی شک تو قابل ستائیش و بزرگی.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَعَلَىٰ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَعَلَىٰ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ.

بعد یکی از دعائی ماثوره بخوانید مثلاً این دعا را بخوانید:

ای خدایا ای رب ما مارا در دنیا بهتری عطا فرما و در آخرت بهتری عطا فرما و نجات ده مارا از آتش جهنم.

اللَّهُمَّ رَبَّنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

بعد از اختتامِ نمازِ اوّل بطرفِ شانه راست رو کرده السَّلَامُ عَلَیْكُمْ
وَرَحْمَةُ اللَّهِ می گوئید، و بهمین ترتیب بسمت چپ، اکنون نماز تمام شد^(۱).

در نماز خواهران اسلامی چند فرق وجود دارد

خواهران اسلامی هنگام تکبیر تحریمه دستها را تا شانه بلند نمایند و از چادر بیرون نکنند^(۲)، در قیام کفّ دست چپ را بر سینه گذاشته بر روی آن کف دست راست را بگذارند، در رکوع کمی خم شوند یعنی این قدر که دست بر زانو بگذارند، فشار ندهند و زانوها را نگیرند وانگشتان را چسپانده و پاهای را بر زمین پخش کرده و مثل مردان راست نگذارند^(۳)، در هنگام سجده دستها را جمع کنند یعنی بازوها به پهلو، شکم به ران و ران به ساق ها و ساقها بزمین چسپیده باشد^(۴)، و هر دو پا را به عقب بکشانند و در قعده هر دو پا را بطرف راست بیرون آورده و بر سرین چپ نشسته دست راست را در وسط ران راست و دست چپ را در وسط ران چپ بگذارند، دیگر اعمال مثل مردان انجام می شود^(۵).

هر دو متوجه باشید (خواهران و برادران)

در این دستورات داده شده نماز برادران و خواهران اسلامی بعضی افعال فرض می باشند که بدون انجام دادن آن نماز هرگز اداء نخواهد شد،

(۱) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص ۲۷۸. غنیة المتملّی، ص ۲۶۱،

(۲) الهدایه معه فتح القدیر، ج ۱، ص ۲۴۶

(۳) فتاوی عالمگیری، ج ۱، ص ۷۴.

(۴) الهدایه معه فتح القدیر، ج ۱، ص ۲۶۷

(۵) مرجع سابق، ص ۲۷۲.

بعضی واجب که عمداً ترک دادن آن گناه و توبه کردن و اعاده نماز واجب است و اگر سهواً ترک داده شود سجده سهو واجب می شود، بعضی سنت مؤکده اند که ترک دادن آنها عادتاً گناه است و بعضی مستحب می باشد که انجام دادنش ثواب و ترک دادن اش گناه نیست^(۱).

بنسبت ۴ حروف "یاالله" شش شرائط نماز

(۱) **طهارت:** لباس و بدن نمازی و جائی که نماز می خواند پاک بودن آن از هر نوع نجاست ضروریست^(۲).

(۲) **ستر عورت:**

(۱) برای مرد از زیر ناف تا زانوها تمام حصه های بدن باید مستور گردد، مگر زن را باستثنای این پنج عضو: صورت، هر دو کف دست و کف هر دو پا) پوشیدن همه بدن لازم است البته اگر دو دست تا بندها و هر دو پا تا شتالنگ مکمل ظاهر گردند، بنا بر قول یک مفتی به نماز درست است^(۳).

(۲) اگر چنان لباس نازک پوشیده که به سبب آن، آن حصه از جسم که پوشیدن آن در نماز فرض است ظاهر گردد یا رنگ پوست ظاهر شود نماز درست نیست^(۴).

(۱) بهار شریعت، حصه ۳، ص ۶۶.

(۲) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوی، ص ۲۰۷

(۳) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۹۳

(۴) فتاوی عالمگیری، ج ۱، ص ۵۸.

(۳) امروز پوشیدن لباس نازک رواج گشته است، از چنین پارچه های نازک شلوار پوشیدن که از آن ران یا حصه دیگری از ستر ظاهر گردد علاوه از نماز پوشیدن آن حرام است^(۱).

(۴) پوشیدن لباس ضخیم گرچه بدن از آن ظاهر نمی شود مگر چنان به بدن چسبیده که حالت اصلی اعضاء مشخص میگردد، با چنین لباسی اگرچه نماز اداء می شود لیکن بطرف اعضاء معلوم شده نگاه کردن دیگران جائز نمی باشد^(۲)، لهذا پوشیدن این گونه لباس در محضر دیگران ممنوع و زنان را به درجه اولی ممانعت است^(۳).

(۵) بعضی خانم ها در نماز چادر های نازک بسر کرده که از آن سیاهی موها بنظر می آید یا چنان لباسی می پوشند که رنگ اعضاء بدن ظاهر است در چنین لباسی هم نماز نمی شود.

(۴) استقبال قبله: در نماز رو بطرف قبله یعنی کعبه الله کردن.

(۱) شخص نماز گذار بلاعذر قصداً سینه خود را از قبله بطرف دیگری گردانید، اگرچه فوراً بطرف قبله برگشت نماز فاسد گردید و اگر بلا قصد گردانیده و قبل از وقفه به اندازه سه بار سبحان الله گفتن دوباره قبله رخ گردید پس نماز اش فاسد نشد^(۴).

(۲) بهار شریعت، حصه ۳، ص ۴۲.

(۲) ردالمحتار، ج ۲، ص ۱۰۳.

(۴) بهار شریعت، حصه ۳، ص ۴۲.

(۴) البحر الرائق، ج ۱، ص ۴۹۸

(۲) اگر تنها رو از قبله گشت، واجب است که فوراً برگردد و نماز فاسد نمی شود مگر بلاعذر چنین کردن مکروه تحریمی است^(۱).

(۳) اگر در جای قرار دارید که برای شناخت قبله وسیله ای وجود ندارد و نه چنان شخص مسلمانی وجود دارد که بوسیله او معلوم گردد درین موقع از تفکر کار گرفته بهر طرفی که میل دل بیشتر بود بهمان سمت رو کرده در حق شما همان قبله است^(۲).

(۴) فکر کرده نماز خوانده شده بعد معلوم گردید که رو بقبله نماز نخوانده اید نماز اداء گردیده اعاده آن لازم نیست^(۳).

(۵) شخصی در مورد قبله توجه و فکر کرده در نماز ایستاده بود دیگری او را نگاه می کرد در نظر این نماز اش رو بطرف قبله اداء نمیشد پس برای این هم حکم تجسس و تفکر می باشد^(۴).

(۶) وقت: یعنی نمازیکه می خوانید وقت آن ضروری است، مثلاً نماز عصر امروز را می خوانید پس ضروری است که وقت عصر شده باشد، اگر قبل از شروع وقت عصر خواندید، نماز اداء نگریدید^(۵).

(۱) غنیة المتملّی، ص ۲۲۲

(۲) الهدایة معه فتح القدیر، ج ۱ ص ۲۳۶

(۳) فتاوی عالمگیری، ج ۱، ص ۴۶.

(۴) ردالمحتار، ج ۲، ص ۱۴۳.

(۵) غنیة المتملّی، ص ۲۲۴.

(۱) عموماً در مساجد نقشه نظام اوقات نصب می باشد، در صورتی که توسط وقت شناس مستند باتصدیق علمای اهل سنت مرتب شده برای معلوم کردن اوقات نماز در آن سهولت فراهم گردیده است.

(۲) برای خواهران اسلامی اداء کردن نماز فجر در اول وقت مستحب و در دیگر نمازها بهتر این است که منتظر جماعت مردان بوده وقتی که جماعت شد بعد نماز بخواند^(۱).

سه وقت مکروه

(۱) از وقت طلوع آفتاب تا ۲۰ دقیقه بعد از آن.

(۲) ۲۰ دقیقه قبل از غروب آفتاب.

(۳) از نصف النهار یعنی ضحوة کبری شروع تا زوال آفتاب.

درین سه وقت هیچ نمازی جائز نیست، نه فرض نه واجب، نه نفل نه قضاء، بلی اگر نماز عصر همین روز را نخوانده بود و وقت مکروه شروع گردید پس بخواند، البته تأخیر کردن حرام است^(۲). اگر در زمان نماز وقت مکروه داخل شد پس چه باید کرد؟ کم از کم ۲۰ دقیقه قبل از غروب آفتاب سلام گرداندن نماز عصر بهتر است چنانچه امام احمد رضا خان رحمة الله تعالی علیه می فرمایند: در نماز عصر بیشتر تاخیر کردن افضل است بشرط اینکه قبل از رسیدن اوقات مکروه خوانده شود^(۳)، پس اگر احتیاط کرد و

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 30.

(۲) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۴۰. بهار شریعت، حصه ۳، ص ۲۳.

(۳) فتاوی رضویه شریف جدید، ج ۵، ص ۱۵۶.

نماز را طولانی کرد که وقت کراهت در وسط نماز آمد بازهم برآن اعتراض نیست^(۱).

(۵) نیت: نیت نام ارادة متین دل است^(۲).

(۱) نیت کردن به زبان حتمی نیست البته در دل نیت حاضر شده به زبان گفتن بهتر است^(۳)، گفتن در عربی هم حتمی نبوده چه بلکه به زبان فارسی و زبانهای دیگر هم گفته می توانید بگویید^(۴).

(۲) در نیت گفتن با زبان مورد اعتبار نیست یعنی اگر در دل مثلاً نیت نماز ظهر بود و از زبان لفظ عصر برآمد بازهم نماز ظهر اداء می شود^(۵).

(۳) کمترین درجه نیت این است که اگر در آن وقت کسی پرسید که نماز چه وقت را خواندید؟ فوراً گفته فلان وقت (ظهر، عصر وغیره) اگر بخاطر ندارید و بعد از اندکی فکر کردن جواب دهید پس نماز اداء نگردیده^(۶).

(۴) در نماز فرض نیت فرض هم ضروری است مثلاً در دل این نیت باشد که نماز فرض ظهر امروز را می خوانم^(۷).

(۵) در نماز نفل، سنت و تراویح اصحّ این است که مطلق نیت نماز باشد کافی است، مگر برای احتیاط در نماز تراویح نیت تراویح یا سنت وقت

(۱) فتاوی رضویه شریف جدید، ج ۵، ص ۱۳۹

(۲) حاشیة الطحطاوی، ص ۲۱۵.

(۳) فتاوی عالمگیری، ج ۱، ص ۶۵.

(۴) ملخص از درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۱۱۳.

(۵) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۱۱۲.

(۶) فتاوی عالمگیری، ج ۱، ص ۶۵.

(۷) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۱۱۶.

مذکوره کرده شود و در باقی سنت ها سنت یا نیت متابعت رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم کرده شود، چرا که بعضی مشائخ رحمهم الله در آن مطلق نیت نماز را نا کافی قرار داده اند^(۱).

(۶) در نماز نفل مطلقاً نیت نماز کافی است اگرچه نفل در نیت نباشد^(۲).

(۷) این نیت که روی من بطرف قبله شریف است شرط نیست^(۳).

(۸) در اقتداء مقتدی این نیت هم جائز است که بگوید: آن نمازی که بر امام است برای من هم همان است^(۴).

(۹) نیت نماز جنازه این است “نماز برای خدا و دعا برای این میت”^(۵).

(۱۰) در واجب نیت واجب ضروری است و آنرا معین هم باید کرد، مثلاً عید الفطر، عید الاضحی، نذر نماز بعد طواف (واجب الطواف) یا آن نماز نقلی که آنرا قصداً فاسد کرده باشد، پس قضائی آن هم واجب می گردد.

(۱۱) سجده شکر اگرچه نفل است مگر در آن هم نیت ضروری است، مثلاً در دل این نیت باشد که من سجده شکر انجام می دهم^(۶).

(۱۲) در سجده سهو هم نزد صاحب نهر الفایق یک نیت ضروری است یعنی در آن وقت در دل این نیت باشد که من سجده سهو انجام می دهم.

(۱) منیة المصلی معه غنیة المتملی، ص ۲۴۵.

(۲) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۱۶۶.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص ۶۶.

(۴) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۱۲۶.

(۵) حاشیة الطحطاوی، ص ۲۲۲.

(۶) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۱۲۰.

(۶) تکبیر تحریمه: یعنی نماز را با گفتن "الله اکبر" شروع کردن ضروری است^(۱).

به نسبت هفت حروف "بسم الله"

هفت فرایض نماز

(۱) تکبیر تحریمه (۲) قیام (۳) قراءت (۴) رکوع (۵) سجود

(۶) قعدة اخیره (۷) خروج بصره.

(۱) تکبیر تحریمه: در حقیقت تکبیر تحریمه (تکبیر اولی) از شرایط نماز است مگر بافعال نماز کاملاً نزدیک بوده؛ لهذا از فرایض نماز بشمار رفته است^(۲).

(۱) اگر مقتدی لفظ "الله" را در تکبیر تحریمه با امام گفت مگر "اکبر" را قبل از امام تمام کرد پس نمازش اداء نخواهد شد^(۳).

(۲) اگر به امام در رکوع ملحق شده و تکبیر تحریمه گفته برکوع رفت یعنی تکبیر وقتی انجام شد که دست پائین شده تا زانوها برسد نماز اداء نمی شود^(۴). در چنین موقعی مطابق قاعده اول ایستاده تکبیر تحریمه گفته شود، بعد از آن الله اکبر گفته برکوع برود، با امام اگر اندکی در رکوع شرکت گردید پس رکعت دریافت شد، اگر قبل از رکوع شما امام رکوع را تمام کرد پس رکعت از شما فوت گردید.

(۷) عالمگیری، ج ۱، ص ۶۸.

(۲) غنیة المتملی، ص ۲۵۳

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص ۶۸.

(۴) خلاصة الفتاوی، ج ۱، ص ۸۳.

(۳) اگر شخصی قادر به تلفظ تکبیر نبود مثلاً لال بود یا بعلت دیگری زبانش بند شده بود، بر او تلفظ لازم نیست بلکه ارادة دل کافی است^(۱).

(۴) لفظ الله را آله یا اکبر را آکبر و یا اکبار گفت نماز اداء نمی شود، بلکه اگر معنی فاسدة آن را فهمیده و عمداً بگوید پس کافر است^(۲). در صورت زیاد بودن تعداد نمازی ها امروز اکثریت مکبرینی که بخاطر رساندن آواز در صف های آخر تکبیر می گویند، بسبب کم علمی " اکبر " را " اکبار " می گویند، بدین ترتیب نماز خودش هم فاسد و آنهائیکه با صدای تکبیر گفتن این شخص ارکان نماز را اداء می کنند نمازهایشان نیز فاسد است لهذا بدون آموزش کسی مکبر شده نمی تواند.

(۵) رکوع رکعت اول گرفته شده پس فضیلت تکبیر اولی را دریافت^(۳).

(۲) قیام:

(۱) اندازه کم قیام این است که دستها دراز شده به زانوها نرسند و قیام مکمل این است که راست بایستند.

(۲) قیام تازمانی می باشد که قرائت است، به اندازه قرائت فرض قیام هم فرض، بقدر واجب واجب، و بقدر سنت سنت.

(۳) در فرض، وتر، عیدین و سنت فجر قیام فرض است، اگر کسی بدون عذر شرعی این نمازها را نشسته اداء نماید نماز نخواهد شد^(۴).

(۱) تبیین الحقائق، ج ۱، ص ۱۰۹.

(۲) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۱۷۷.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص ۶۹.

(۴) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۱۶۳.

(۴) از ایستادن در قیام اندکی اذیت شدن عذر نیست، بلکه قیام وقتی ساقط می شود که در ایستاده نتواند یا سجده کرده نتواند یا در ایستادن یا سجده کردن زخم جاری می شود یا در ایستادن قطره می آید، یا یک چهارم^{۱/۴} ستر باز می شود، یا از خواندن قراءت مجبور محض می گردد، یا ایستاده می تواند مگر مریضی اش بیشتر می شود یا بهبودی اش طویل می گردد و یا اذیت را برداشت کرده نمی تواند، پس نشسته بخواند^(۱).

(۵) اگر به توانائی خود ایستاده نمی توانست مگر با تکیه دادن به عصا یا دیوار و غیره و یا به کمک کسی دیگر ایستادن ممکن است، پس بر آن فرض است که نماز را ایستاده بخواند.

(۶) اگر این قدر ایستادن بر آن ممکن است که تکبیر تحریمه را گفته می تواند، پس فرض است که ایستاده الله اکبر بگوید و اکنون اگر ایستادن بر آن ممکن نیست پس بنشیند.

هشدار! بعضی اشخاص به اندک زحمتی یا بعلت زخمی نمازهای فرض را نشسته می خوانند، آنها باید بدین حکم شرعی فکر کنند، به هر مقدار نمازهایی را که باوجود توانائی قیام نشسته اداء کرده اند، اعاده آنها فرض است^(۲)، همچنین اگر به توانائی خود ایستاده نمی توانست مگر با تکیه دادن به عصا یا دیوار و غیره و یا به کمک کسی دیگر ایستادن ممکن بود، اما نشسته می خواند پس نمازهای او هم اداء نگردیده، اعاده شان فرض

(۱) غنیة المتملی، ص ۲۵۸.

(۲) غنیة المتملی، ص ۲۵۹.

است^(۱)، بر زنان نیز همین حکم است، اینها هم بدون اجازة شرعی نمازها را نشسته نمی توانند بخوانند.

(۷) در بعضی مساجد صندلی هایی را گذاشته اند که بعضی پیر مردان بر آن نشسته نماز فرض را می خوانند، در حالی که تا مسجد آمده می توانند، بعد از نماز ایستاده با یک دیگر صحبت های دنیوی می کنند، چنین اشخاص اگر بدون اجازة شرعی نمازها را نشسته می خوانند پس نمازهای شان درست نیست.

(۸) درحالی که قدرت نماز خواندن را بطور ایستاده دارند بازهم نشسته نفل خوانده می توانند اما ایستاده خواندن افضل است.

از حضرت عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنه مروی است که رحمت عالم، نورمجسم، شاه بنی آدم صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ارشاد فرمودند: ثواب نماز در حالت نشستن برابر با نصف نمازی است که ایستاده خوانده می شود^(۲).

البته بعلمت عذر شرعی در ثواب نشسته خواندن کمی نخواهد بود، امروز نشسته نفل خواندن عموماً رواج گردیده ظاهراً چنین بنظر می رسد که شاید نشسته خواندن را افضل می دانند اما این خیال اشتباه است و دو رکعتی که بعد از وتر می خوانند حکمش نیز همین است که ایستاده خواندن افضل است^(۳).

(۱) ملخص از بهار شریعت، حصه ۳، ص ۶۴.

(۲) صحیح مسلم، کتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب جواز النفل قائماً وقاعداً إلخ، ص 370، شماره حدیث 120-735.

(۳) بهار شریعت، حصه ۴، ص ۱۷.

(۳) قرائت

(۱) قرائت این است که تمام حروف با مخارج درست اداء گردند یعنی هر حرف از حرف دیگر بطور صحیح فرق گردد^(۱).

(۲) در آهسته خواندن نیز این قدر ضروری است که خودش بشنود^(۲).

(۳) اگر حروف را صحیح اداء نموده مگر چنان آهسته که خودش هم نشنیده و هیچ ممانعت یا سر و صدائی و ثقل سماعت کم شنوائی هم وجود نداشته پس نماز اداء نگردد^(۳).

(۴) اگرچه شنیدن خود نماز گذار ضروری است اما اینهم باید رعایت گردد که در نمازهای سُرّی صدای قرائت بدیگران نرسد، بهمین ترتیب در تسبیحات وغیره نیز باید احتیاط کرد.

(۵) علاوه از نماز نیز در جاهائی که گفتن یا خواندن چیزهای معین گردیده صدا باید طوری باشد که خود فاعل بتواند بشنود مثلاً طلاق دادن، آزاد کردن یا برای ذبح کردن حیوانی نام بردن الله عزوجل این قدر آواز ضروری است که خودش بتواند بشنود^(۴). در خواندن درود شریف یا دیگر اوراد نیز آواز کم از کم طوری باشد که خود بشنود بازهم خواندن گفته می شود.

(۱) عالمگیری، ج ۱، ص ۶۹.

(۲) غنیة المتملی، ص ۲۷۱.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص ۶۹.

(۴) همان مرجع

(۶) مطلقاً خواندن یک آیه در دو رکعت فرض و در هر رکعت وتر سنن و نوافل بر امام و منفرد فرض هست^(۱).

(۷) مقتدی را در نماز قرائت جائز نیست، نه سورة فاتحه، نه آیه، نه در نماز سرّی و نه در جهری، قرائت امام مقتدی را هم کافی است^(۲).

(۸) در هیچ رکعتی از فرض قرائت نشد یا فقط در یک رکعت قرائت گردید نماز فاسد شده است^(۳).

(۹) در فرضها آهسته آهسته قرائت گردد و در تراویح بطور متوسط و در نوافل شب زود خواندن جائز است مگر چنان خوانده شود که بتواند بفهمد یعنی کم از کم درجه تلفظ مدّ را که قاریان در میان گذاشته اند اداء باید کرد یرنه حرامست زیرا که در قرآن خواندن حکم ترتیل است^(۴)، امروز اکثر حُفاظ طوری قرآن می خوانند که تلفظ کردن مدّ حرف بزرگی است حتی که بجز یعملون و تعملون دیگر هیچ لفظی فهمیده نمی شود، نه تصحیح حروف می شود، نه الفاظ بلکه در سریع خواندن لفظ روی لفظ خورده می شود و براین تفاخر می شود که فلان حافظ خیلی زود می خواند حالانکه این طور قرآن خواندن سخت حرام است^(۵).

(۱) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ۲۲۶.

(۲) همان مرجع، ص ۲۲۷

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص ۶۹.

(۴) درمختار معه رد المحتار، ج ۱، ص ۳۶۳.

(۵) بهار شریعت، حصه ۳، ص ۸۶، ۸۷.

صحیح اداء کردن حروف ضروری است

اکثر اشخاص در خواندن بین (ط، ت، س، ص، ث، ء، ع، هـ، ح، ض، ذ، ظ) هیچ فرقی نمی گذارند بخاطر باید داشت که! اگر در تهجّی جا بجائی حروف معنی تغییر کرد، پس نماز اداء نگردید^(۱)، مثلاً کسی در "سبحان ربّی العظیم" عظیم را عزیزم (بجائی ظ، ز) خواند نماز فاسد می شود؛ لهذا کسی که عظیم را صحیح تلفظ کرده نمی تواند سبحان ربّی الکریم بخواند^(۲).

توجه توجه توجه!

کسیکه حروف را درست اداء کرده نمی تواند برایش اندکی تمرین کردن کافی نبود بلکه لازم است که شب و روز برای آموختن سعی ورزد و اگر به امامت کسی که درست خوانده می تواند نماز را می تواند بخواند پس فرض است که پشت سر آن بخواند، ورنه آیه هایی را که می تواند صحیح تلفظ نماید بخواند و اگر این هر دو صورت ناممکن بود پس در ایام کوشش نمازش اداء می شود، امروز اکثریت بهمین مرض مبتلا اند که نه قرآن را درست می توانند بخوانند و نه در آموزش سعی می کنند، بخاطر باید داشت که این گونه نمازها برباد هوا رفته اند^(۳)، کسی که شب و روز کوشش کرده مگر در آموزش موفق نشده چنانچه بعضی ها در اداء درست حروف توانائی

(۱) بهار شریعت، حصه ۳، ص ۱۰۸.

(۲) قانون شریعت، حصه اول، ص ۱۱۹.

(۳) ملخص از بهار شریعت، حصه ۳، ص ۱۱۶.

ندارند بازهم برایشان همیشه کوشش کردن لازم است، چون در زمان کوشش معذور اند نماز خود شان اداء می شود مگر امامت کسانی را که صحیح می خوانند هرگز کرده نمی توانند، بلی کسی را که مثل خودش حروف را غلط می خواند پس شخصی که در کوشش آموختن صحیح می باشد می تواند او را امامت کند، و اگر کوشش هم نمی کند پس درحالی که نماز خودش درست نیست دیگری را چگونه امامت خواهد کرد و نماز مقتدی چگونه خواهد بود^(۱).

مدرسة المدینه

برادران عزیز اسلامی! اهمیت قرائت را خوب دیدید و شنیدید واقعاً مسلمانی که قرآن خواندن را درست نمی آموزد بد بخت است، الحمدلله مدارس بی شمار جنبش غیر سیاسی جهانی تبلیغ قرآن و سنت دعوت اسلامی بنام مدرسة المدینه برپا گردیده اند که در آن دختران و پسران مدنی قرآن پاک حفظ و ناظره رایگان تعلیم داده می شوند. همچنان بزرگ سالان و جوانان را عموماً بعد از نماز عشاء درس اداء صحیح حروف و تربیت سنت ها تعلیم داده می شود، کاش تعلیم در هر منزل استقبال و عملی گردد، کاش! هر آن برادر اسلامی ای که خواندن قرآن را خوب می داند، برادر دیگر اسلامی را آموزش دهد. خواهران اسلامی نیز همین عمل را انجام دهند یعنی خواهانی که قرآن درست خوانده نمی توانند از خواهران دیگر که

(۱) ماخوذ از فتاوی رضویه، ج ۶، ص ۲۵۴.

خوب می دانند بیاموزند إن شاء الله عزوجل هر طرف بهار تعلیم قرآن خواهد آمد و معلّمین و متعلّمین قرآن را انبار ثواب نصیب خواهد شد.
 یہی آرزو ہے تعلیم قرآن عام ہو جائے تلاوت شوق سے کرنا ہمارا کام ہو جائے
 معنی شعر: ہمیں آرزو است کہ تعلیم قرآن عمومیت داشته باشد و
 تلاوت باشوق کار ما گردد.

(۴) رکوع: طوری کہ کمر خم گردد کہ دستها بزانو برسند این کمترین درجۃ رکوع است^(۱) و رکوع مکملّ این است کہ پشت صاف گردد^(۲)، ارشاد گرامی قدر سیّد الحرمین صلیّ الله تعالیٰ علیہ وآلہ وسلّم است کہ! خداوند عزوجل بر چنان نماز بنده کہ در آن میان رکوع و سجود کمر راست نگردد نظر نمی فرمایند^(۳).

(۵) سجده:

(۱) تاجدار دو جهان صلیّ الله تعالیٰ علیہ وآلہ وسلّم فرمودند: بر من حکم شد کہ بر هفت استخوان سجده را انجام دهم، صورت (استخوان پیشانی)، هر دو دست، هر دو زانو، پنجه هر دو پا، و نیز این حکم گردید کہ لباس و موها را در هم نہ پیچم^(۴).
 (۲) در هر رکعت دو بار سجده فرض است^(۵).

(۱) درمختار معہ رد المحتار، ج ۲، ص ۱۶۶.

(۲) حاشیة الطحطاوی، ص ۲۲۹.

(۳) مسند امام أحمد، مسند أبي هريرة، ج ۳، ص ۶۱۷، شماره حدیث (۱۰۸۰۳).

(۴) صحیح مسلم، کتاب الصلاة، باب أعضاء السجود، ص ۷۵۵، شماره حدیث ۲۳۰- (490).

(۵) درمختار معہ رد المحتار، ج ۲، ص ۱۶۸.

(۳) در سجده پیشانی را بزمین چسپاندن ضروری است معنی چسپاندن زمین این است که سختی زمین احساس گردد، اگر کسی سجده کرد که پیشانی جام نشد پس سجده انجام نگرید^(۱).

(۴) بر چیز نرمی مثلاً علف که در باغها می روید، قالی و غیره کسی سجده کرد اگر پیشانی جام شد یعنی آن قدر فشار داده شد که الآن بیشتر فشار داده نشد پس سجده خواهد شد ورنه نمی شود^(۲).

(۵) امروز در مساجد فرش قالین رائج گردیده (بلکه در بعضی جاها زیر قالین چیزهای ابری هم فرش می کنند) بر چنین فرش ها در وقت سجده کردن توجه خاص باید کرد که پیشانی بصورت درست جام گردد ورنه نماز درست نخواهد بود و اگر استخوان بینی فشار داده نشود پس نماز مکروه تحریمی و واجب الاعاده است.

(۶) بردشک های فنر دار پیشانی خوب جام نمی گردد؛ لهذا نماز نمی شود^(۳).

زیان های موکت

بر موکت یکی این که در سجده دشواری بوجود می آید و در معنی درست اینکه نظافت آن خوب صورت نمی گیرد، غبار و غیره بر آن جمع گردیده میکروبها جای می گیرند، در سجده بذریعه تنفس میکروبها گرد و غیره داخل بدن می شوند، موهای روی فرش و موکت در شش ها رفته می

(۱) عالمگیری، ج ۱، ص ۷۰.

(۲) تبیین الحقائق، ج ۱، ص ۱۱۷.

(۳) ملخص از بهار شریعت، حصه ۳، ص ۷۱.

چسپند که از اثر آن سرطان بوجود می آید، بسا اوقات بچه ها برفرش استفراغ یا ادرار نموده، گربه ها کثیف می کنند، موشها و چلپاسه (مارمولک) ها کثیف می کنند در صورت نجس شدن موکت یا فرش عموماً برای پاک کردن آن کسی خود را بزحمت هم نمی اندازد تا تمیز گردد، کاش! رواج فرش کردن موکت، قالین و غیره از بین برود.

طریقه پاک کردن موکت ناپاک

قسمت ناپاک یک بار شسته آویزان گردد تا زمانی که قطره های آن چکیده و تمام شود، دو باره شسته و آویزان گردد حتی که قطره ها تمام گردد، بعد بار سوم بهمین ترتیب شسته و آویزان شده تا قطره هایش تمام گردد بعد پاک می شود حصیر، کفش و آن ظرف گلی ای که در آن آب جذب می شود نیز بهمین ترتیب تمیز می گردند، اگر موکت یا لباس و غیره در آب جاری مثلاً (دریا، نهر یا زیر شیر آب) این قدر دیر گذاشته شود تا بگمان بیشتر اطمینان بوجود آید که آب نجاست را از بین برده است بالاخره پاک خواهد شد، اگر بر فرش یا موکت بچه ای ادرار کرد پس با اندک پاشیدن آب تمیز نمی شود، بخاطر باید داشت که! ادرار پسر یا دختر یک روزه هم نجس می باشد (برای تفصیل معلومات تفصیلی قسمت دوم بهار شریعت را مطالعه فرمائید).

(۶) قعدۀ اخیره: یعنی بعد از تکمیل کردن رکعت های نماز این قدر دیر نشستن که تشهّد کاملاً یعنی التحیات تا رسوله خوانده شود فرض

است^(۱)، در فرض چهار رکعتی اگر بعد از رکعت چهارم قعدہ نکرد و رکعت پنجم را شروع نمود، پس تا وقتی که سجده رکعت پنجم را نکرده بنشیند و اگر سجده پنجم را انجام داد یا در فجر در رکعت دوم قعدہ را ترک داده سجده رکعت سوم را کرد یا در مغرب بعد از رکعت سوم قعدہ نکرد و سجده رکعت چهارم را انجام داد درین همه صورتها فرض باطل گردیده باستثنای مغرب در نمازی های دیگر یک رکعت بیشتر ضم کند^(۲).

(۷) خروج بصره: یعنی بعد از قعدۀ اخیرہ سلام یا گفتگو و دیگر فعلی را قصداً انجام دادن که بوسیله آن از نماز خارج گردد، اما باستثنای سلام هر فعل دیگری را در برگرفت پس نماز واجب الاعداد می شود و اگر بلا قصد بهمین ترتیب هر فعل دیگری را انجام داد نماز باطل گردید^(۳).

بنسبت ۳۰ حروف

“در قیامت قبل از همه سوال از نماز می شود”

تقریباً ۳۰ واجبات نماز

(۱) در تکبیر تحریمه لفظ " الله اکبر " گفتن.

(۱) عالمگیری، ج ۱، ص ۷۰.

(۲) غنیة المتملی، ص ۲۸۴

(۳) غنیة المتملی، ص ۲۸۶

- (۲) باستثنای رکعت سوم و چهارم فرضها در همه رکعت نمازهای دیگر
سوره فاتحه با سوره دیگر یا یک آیه بزرگ از قرآن که برابر با سه آیه
کوچک باشد یا سه آیه کوچک خوانده می شود.
- (۳) سوره فاتحه اول خوانده شود.
- (۴) بین الحمد شریف و سوره ای بعد باستثنای آمین و بسم الله الرحمن
الرحیم چیز دیگری خوانده نشود.
- (۵) رکوع کردن فوراً بعد از قرائت.
- (۶) بعد از یک سجده بالترتیب سجده دوم را انجام دادن.
- (۷) تعدیل ارکان یعنی در رکوع، سجود، قومه و جلسه نشستن کم از کم
بمقدار یکبار سبحان الله گفتن و توقف کردن.
- (۸) قومه یعنی بعد از رکوع راست ایستادن. (بعضی کمر را راست نمی کنند
که درینصورت واجب آنها ترک داده می شود).
- (۹) جلسه یعنی درمیان دو سجده راست نشستن (بعضی ها بعلت عجله کردن
قبل از راست نشستن در سجده دوم می روند بدین ترتیب واجب آن
ترک داده می شود، اگرچه تعجیل زیاده نماید بازهم راست نشستن لازم
است ورنه نماز مکروه تحریمی واجب الاعاده می باشد).
- (۱۰) قعدة اولی واجب است اگرچه نفل باشد (دراصل هر قعدة دو رکعت نفل
قعدة آخیره است؛ لهذا فرض می باشد، اگر قعدة آخیره را نکرده و سهواً
بلند شد پس تاوقتی که آن رکعت را انجام نداده برگردد سجده سهو
نماید^(۱)، اگر رکعت سوم نفل را سجده کرد پس چهار رکعت تکمیل

کرده سجده سهو کند سجده سهو از این سبب واجب شد که اگرچه در نفل بعد از هر دو رکعت قعده فرض است مگر بعد از سجده کردن رکعت سوم یا پنجم قعده اولی بجای فرض واجب گشت^(۱).

(۱۱) در فرض و سنت مؤکده بعد از تشهد چیزی اضافه نکردن.

(۱۲) در هر دو قعده ها تشهد را مکمل خواندن، اگر یک لفظی هم خوانده نشد پس واجب ترک داده شده سجده سهو واجب می گردد.

(۱۳) در قعده اولی فرض، وتر و سنت مؤکده بعد از تشهد در حال فراموشی اللهم صلّ علی محمد یا اللهم صلّ علی سیدنا گفت پس سجده سهو واجب گردید و اگر قصداً گفت پس اعاده نماز واجب است^(۲).

(۱۴) وقت سلام دادن در هر دو طرف لفظ "السلام" هر دو بار واجب است، لفظ "علیکم" واجب نه بلکه سنت است.

(۱۵) در وتر تکبیر قنوت گفتن.

(۱۶) خواندن دعاء قنوت.

(۱۷) شش تکبیر عیدین.

(۱۸) تکبیر رکوع رکعت دوم در عیدین و بودن لفظ الله اکبر برای این تکبیر.

(۱۹) در نمازهای جهری مثلاً رکعت اول و دوم مغرب و عشاء و فجر، جمعه، عیدین تراویح و هر رکعت وتر در رمضان قرائت جهری امام

(یعنی این قدر آواز بلند که کم از کم سه نفر شنیده بتواند).

(۲۰) در نماز غیر جهری مثلاً (ظهر و عصر) آهسته قرائت کردن.

(۱) ملخصاً طحاوی، ص ۴۶۶.

(۲) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۲۶۹.

- (۲۱) هر فرض و واجب را بجایش انجام دادن.
- (۲۲) در هر رکعت یکبار رکوع کردن.
- (۲۳) در هر رکعت دو بار سجده کردن.
- (۲۴) قبل از رکعت دوم قعه کردن.
- (۲۵) در رکعت سوم نماز چهار رکعتی قعه نکردن.
- (۲۶) بعد از خواندن آیه سجده سجده تلاوت کردن
- (۲۷) سجده سهو وقتی که واجب گردید پس سجده سهو کردن.
- (۲۸) درمیان در فرض یا دو واجب یا فرض و واجب به مقدار سه تسبیح (یعنی سه بار سبحان الله گفتن) نبودن وقفه.
- (۲۹) خاموش بودن مقتدی در وقت قرائت امام خواه به آواز بلند باشد یا آهسته.
- (۳۰) باسستنای قرائت در تمام واجبات امام را پیروی کردن^(۱).

تقریباً ۹۶ سنت نماز

سنت های تکبیر تحریمه

- (۱) برای تکبیر تحریمه دستها را بالا بردن.
- (۲) انگشتان دست را به حالت معمولی گذاشتن یعنی نه کاملاً بهم چسپاندن نه بین شان گشادگی ایجاد کردن.
- (۳) کف دستها و شکم انگشتان رو به قبله بودن.
- (۴) وقت تکبیر پائین نکردن سر.

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۱۸۱، عالمگیری، ج ۱، ص ۷۱.

(۵) قبل از شروع کردن تکبیر هر دو دست را تا گوش ها بلند کردن.
(۶) تکبیر قنوت.

(۷) در تکبیرات عیدین هم همین سنت هابند^(۱).

(۸) امام را به آواز بلند الله اکبر گفتن.

(۹) سمع الله لمن حمده گفتن.

(۱۰) سلام گفتن.

(۱۱) بعد از تکبیر فوراً دست بستن سنت است (بعضی ها بعد از تکبیر اولی

دستها را آویزان کرده بعد از عقب بردن آرنج ها دست هارا می بندند که

این فعل آنها خلاف سنت است^(۲).

سنت های قیام

(۱۲) مرد زیر ناف کف دست راست را بر بند دست چپ انگشت کوچک و

ابهام را بدور بند حلقه کرده و انگشتان دیگر را بر پشت بند قرار دهد^(۳).

(۱۳) اول ثناء خواندن.

(۱۴) بعد تعوذ (یعنی خواندن اعوذ بالله من الشیطن الرجیم).

(۱۵) تسمیه خواندن (یعنی خواندن بسم الله الرحمن الرحیم).

(۱۶) آن هر سه را فوراً یکی را بعد دیگر گفتن.

(۱۷) آن همه را آهسته خواندن^(۴).

(۱۸) آمین گفتن.

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۲۰۷.

(۲) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۲۲۹.

(۳) غنیة المتملی، ص ۲۹۴.

(۴) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۲۱۰.

(۱۹) آن را هم آهسته گفتن.

(۲۰) بعد از تکبیر اولی فوراً ثناء خواندن همچنین در نماز تعوذ و تسمیه تابع

قراءت ان و بر مقتدی قراءت نیست؛ لهذا تعوذ و تسمیه نیز بر مقتدی

سنت نمی باشد، بلی مقتدی ای که رکعتی از آن فوت گردیده در وقت

اداء کردن فوت شده اش آن هر دو را بخواند^(۱).

(۲۱) تعوذ تنها در رکعت اول است.

(۲۲) تسمیه در اول هر رکعت سنت است^(۲).

سنت های رکوع

(۲۳) برای رکوع الله اکبر گفتن^(۳).

(۲۴) در رکوع سه بار سبحان ربی العظیم گفتن.

(۲۵) مرد را گرفتن زانوها بادیست.

(۲۶) وانگستان را خوب باز گذاشتن.

(۲۷) در رکوع پاها را راست گذاشتن (بعضی ها مثل کمان پا را کج می

کنند که این مکروه است^(۴).

(۲۸) در رکوع کمر خوب هموار گردد حتی که اگر یک لیوان آب گذاشته

شود بتواند قرار بگیرد^(۵).

(۱) الهدایه مع فتح القدير، ج ۱، ص ۲۵۳.

(۲) عالمگیری، ج ۱، ص ۷۴

(۳) الهدایه مع فتح القدير، ج ۱، ص ۲۵۸.

(۴) عالمگیری، ج ۱، ص ۷۴.

(۵) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص ۲۶۶.

(۲۹) در رکوع سر پائین یا بالا نباشد با کمر برابر باشد تاجدار مدینه
صلی الله تعالی علیه وآله وسلم می فرمایند: کسی که در رکوع و سجود
کمر را راست نمی کند نماز نادرست می باشد^(۱)، باز هم آن حضرت
صلی الله تعالی علیه وآله وسلم می فرمایند: رکوع و سجود را تکمیل کنید
که بخدا قسم من شما را از پشت سرم می بینم^(۲).

(۳۰) بهتر این است که الله اکبر گفته برکوع بروید یعنی هنگامی که برای
رکوع ختم شدن شروع می کنید، و با اتمام آن تمام کنید برای تکمیل
این مسافت لام الله را کشیده و باء اکبر را باهمه حروف دیگرش زود
اداء نمائید، اگر آله یا اکبر یا اکبار گفتید نماز فاسد می شود^(۳).

سنت های قومه

(۳۱) وقتی که از رکوع سر بلند کردید دستها را آویزان کنید.

(۳۲) موقع بلند شدن از رکوع امام را (سمع الله لمن حمده) گفتن.

(۳۳) ومقتدی را گفتن: اللهم ربنا لك الحمد.

(۳۴) بر منفرد گفتن هر دو سنت است، باگفتن ربنا لك الحمد هم سنت اداء

می گردد، بعد از ربنا حرف "و" گفتن بهتر است "اللهم" را گفتن از آن

(۱) السنن الكبرى للبيهقي، كتاب الصلاة، باب طمأنينة في الركوع، ۱۲۶/۲، الحديث (2570).

(۲) صحيح مسلم، كتاب الصلاة، باب الأمر بتحسين الصلاة، ص 227، الحديث (111) -
425.

(۳) بهار شریعت 72/3، عالمگیری، ۶۹/۱، در مختار معه رد المختار 232/1.

هم بهتر و گفتن هر دو خیلی بهتر است یعنی اللهم ربنا ولك الحمد گفته شود^(۱).

(۳۵) با سمع الله لمن حمده گفتن از رکوع بلند گردد وقتی که راست ایستاده شد بگوید اللهم ربنا ولك الحمد^(۲).

سنت های سجود

- (۳۶) برای رفتن به سجده الله اکبر و.
- (۳۷) برای بلند شدن از سجده الله اکبر گفته شود.
- (۳۸) در سجده سه بار سبحان ربی الأعلى گفتن.
- (۳۹) در سجده کف دستها را بر زمین گذاشتن.
- (۴۰) انگشتان دستها بهم چسپیده رو قبله به گذاشتن.
- (۴۱) هنگام رفتن به سجده اول گذاشتن زانوها بر زمین،
- (۴۲) بعد گذاشتن هر دو دست،
- (۴۳) و بعد بینی،
- (۴۴) و بعد گذاشتن پیشانی،
- (۴۵) وقتی که از سجده بلند می شوید برعکس آن عمل شود، یعنی
- (۴۶) اول پیشانی،
- (۴۷) بعد بینی،
- (۴۸) بعد دستها،

(۱) غنیة المتمدی، ص ۳۱۰.

(۲) عالمگیری، ج ۱، ص ۷۴.

(۴۹) بلند کردن زانوها،

(۵۰) بر مرد در سجده سنت این است که بازو از پهلوها جدا باشند،

(۵۱) رانها از شکم جدا باشند.

(۵۲) ساق دستها (یعنی حصه پائین آرنج تا بند دست) بر زمین گذاشته

نشوند، بلی اگر در صف بودید بازوها به پهلوها چسبیده باشند.

(۵۳) در سجده هر ده انگشت پاها قبله رخ بوده شکم آنها بر زمین باشد^(۱).

سنت های جلسه

(۵۴) نشستن بین دو سجده جلسه گفته می شود.

(۵۵) در جلسه قدم راست ایستاده و قدم چپ را خوابانده بر آن نشستن.

(۵۶) انگشتان پای راست قبله رخ باشند.

(۵۷) گذاشتن هر دو دست بر رانها^(۲).

سنت های بلند شدن برای رکعت دوم

(۵۸) وقتی که هر دو سجده انجام شد پنجه های پا راست بوده.

(۵۹) بر زانوها دست گذاشته بلند شدن سنت است بلی! اگر ناتوان بود یا

تکلیف در پا یا عذر دیگر داشته موقع بلند شدن دست بر زمین گذاشتن

را مانعی نیست^(۳).

سنت های تعدده

(۶۰) مرد سجده های رکعت دوم را انجام داده پای چپ را بخواباند.

(۶۱) هر دو سرین را بر آن گذاشته نشستن.

(۱) ماخوذ از الهدایه معه فتح القدير، ج ۱، ص ۲۶۱ تا ۲۶۷، و رد المحتار ج ۲، ص ۲۵۷.

(۲) تبیین الحقائق، ج ۱، ص ۱۱۱.

(۳) ردالمحتار، ج ۲، ص ۲۶۲.

(۶۲) قدم پای راست مستقیم گذاشتن.

(۶۳) انگشتان پای راست را قبله رخ کردن.

(۶۴) دست راست را بر ران راست،

(۶۵) دست چپ را بر ران چپ گذاشتن.

(۶۶) انگشتان را بحالت عادی آن گذاشتن یعنی نه خیلی باز و نه باهم چسپانده باشند.

(۶۷) سر انگشتان نزدیک زانوها بودن طوری که با آن زانوها گرفته نشوند^(۱).

(۶۸) در التحيات با انگشت شهادت اشاره بدین ترتیب که انگشت کوچک و انگشتان کنارش بشکل یک مشت بسته و انگشت ابهام را با انگشت وسط حلقه کرده بعد بر “لا” انگشت شهادت را بلند کند.

(۶۹) در قعدة دوم هم بهمین ترتیب بنشیند که قبلاً نشسته بود و تشهد هم بخواند.

(۷۰) بعد از تشهد درود شریف بخواند، خواندن درود ابراهیمی افضل است^(۲).

(۷۱) در قعدة اولی نفل و سنت غیر مؤکده هم بعد از تشهد خواندن درود شریف سنت است.

(۷۲) بعد از درود شریف خواندن دعاهاى مسنونه^(۳).

سنت های سلام دادن

(۷۳) با این الفاظ دوبار سلام دادن: السلام علیکم ورحمة الله

(۱) الهدایه معه فتح القدير، ج ۱، ص ۷۵.

(۲) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۲۶۶ و الهدایه معه فتح القدير، ج ۱، ص ۲۷۴.

(۳) بهار شریعت، ۳/۸۵، ردالمحتار، ۲/۲۸۲، غنیة المتملی، ص ۳۲۲.

(۷۴) اوّل بسمت راست،

(۷۵) بعد سمت چپ رو گرداندن.

(۷۶) بر امام هر دو طرف به آواز بلند گفتن سلام سنت است مگر دومی را کمی پایین تر بگوید^(۱).

(۷۷) در سلام بار اوّل با گفتن “سلام” امام از نماز خارج شد، اگرچه علیکم نگفته بود، درین موقع اگر کسی شریک جماعت شد اقتداء صحیح نیست، بلی! اگر بعد از سلام امام سجده سهو کرد بشرط این که سجده سهو برآن لازم شده باشد پس اقتداء درست گردید^(۲).

(۷۸) امام در سلام سمت راست آن مقتدی های را که در سمت راست او می باشند مورد خطاب قرار دهد و در سمت چپ مقتدی های سمت چپ را، مگر نیت زنان را نکند اگرچه شریک جماعت باشند، همچنین در هر دو سلام کراماً کاتبین و ملائکه هایی را که خداوند برای حفاظت او مؤظف گردانیده مورد خطاب قرار دهد و در نیت تعداد را معین نکند.

(۷۹) مقتدی هم در سلام هر دو طرف برادران سمت راست و چپ و ملائکه را و نیز اگر سمت راست امام بود در سلام چپ امام را در نظر گرفته و اگر سمت چپ بود در سلام راست امام را در نظر داشته و اگر پشت سر امام قرار داشت در هر دو سلام امام را مورد خطاب قرار دهد و منفرد تنها نیت همان فرشته ها را داشته باشد.

(۸۰) مقتدی در تمام انتقالات (یعنی رکوع، سجود وغیره) با امام همراه باشد.

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۲۸۳.

(۲) عالمگیری، ج ۱، ص ۷۶.

سنت های بعد از سلام دادن

(۸۱) بعد از سلام بر امام سنت است که رو بطرف راست یا چپ کرده البته بطرف راست افضل است و همچنان رو بطرف مقتدیها نیز کرده می تواند در صورتی که تا صف آخر کسی رو برویش در حال نماز خواندن نباشد^(۱).

(۸۲) منفرد بدون رو گرداندن اگر در همان جایش دعا بخواند جائز است^(۲).

سنت های سنت بعدیه

فرضهائی که بعد از آن سنت می باشد بعد از آن فرض یعنی بین فرض و سنت صحبت و کلام کردن خوب نیست، اگرچه سنت اداء می شوند مگر ثواب کم می شود و تاخیر هم درست ها مکروه است؛ لهذا بعد از ادای فرض اوراد طویل خواندن اجازه نیست^(۳).

(۸۴) (بعد از فرضها) قبل از سنتها بر دعای مختصر قناعت باید کرد ورنه ثواب سنتها کم می شود^(۴).

(۱) رد المحتار، ج ۱، ص ۳۵۲ تا ۳۵۶.

(۲) عالمگیری، ج ۱، ص ۷۷.

(۳) غنیة المتملی، ص ۳۳۱، رد المحتار، ج ۲، ص ۳۰۰.

(۴) بهار شریعت، حصه ۳، ص ۸۱.

(۸۵) در مورد صحبت کردن بین فرض و سنت ها اصحّ یعنی (درست ترین) این است که سنت باطل نمی گردد، البته ثواب کم خواهد شد، این حکم هر آن کاری را است که منافی تحریمه است^(۱).

(۸۶) سنتها را در همان جای اوّلی نخوانده بلکه از جای خود سمت راست یا چپ و یا عقب یا جلو کمی جا را عوض کرده بخوانید^(۲)، اگر سنت ها را در خانه بخوانید فاصله ای که بین فرض و سنت قرار می گیرد مانعی ندارد، برای عوض کردن جای یا رفتن بخانه از جلوی نماز گذاران رد شدن و یا رو بطرف آنها کردن گناه است؛ لهذا اگر بیرون رفتن و تغیر جای ممکن نبود پس همانجا سنتها را بخوانید.

یک مسئله مهم سنتها

برادران اسلامی ای که سنت قبلی یا سنت بعدی را خوانده شروع به رفت و آمد و یا گفتگو می کنند باید از این فتوای مبارکه اعلی حضرت درس حاصل کنند، چنانچه در جواب یک استفتاء ارشاد است: در سنت قبلیه اوّل وقت اولی است بشرطی که بین فرض و سنت کلام و یا فعلی که منافی نماز باشد انجام داده نشود و در سنت بعدیه اتصال با فرضها مستحب است، مگر اینکه از مسجد به منزل بیاید و بخواند در فصل (فاصله) مانعی

(۱) تنویر الابصار معه ردالمحتار، ج ۲، ص ۵۵۸.

(۲) عالمگیری، ج ۱، ص ۷۷.

نیست لیکن با افعال دیگر فصل نباید کرد که این فصل ثواب سنت قبلیه و بعدیه هر دو را ساقط و از طریقه مسنونه خارج می گرداند^(۱).
با بیان ۸۶ سنت قبلی ضمناً برای خواهران اسلامی هم سنتهای هست

به نسبت ده حروف "عائشه صدیقه"

ده سنت برای خواهران اسلامی

- (۱) برای خواهران اسلامی در تکبیر تحریمه و تکبیر قنوت سنت اینست که دستها را تا شانیه بلند کند^(۲).
- (۲) در قیام زن و خُتُّی^۱ کف دست چپ را بر سینه زیر پستان گذاشته بر پشت آن کف دست راست را بگذارد^(۳).
- (۳) بر خواهران اسلامی در رکوع بر زانوها دست گذاشتن و انگشتان را باز نکردن سنت است^(۴).
- (۴) در رکوع کمی خم شود یعنی به قدری که دست تا زانوها برسد، کمر را راست نکند و بر زانو فشار ندهد، فقط دست بر زانو گذاشته وانگشت ها را باهم چسپانده و پاها را مایل بگذارد، مثل مردان پاها را راست نکند^(۵).

(۱) فتاوی رضویه شریف جدید، ج ۵، ص ۱۳۹.

(۲) الهدایه معه فتح القدیر، ج ۱، ص ۲۳۶.

(۳) غنیة المتملی، ص ۲۹۴.

(۴) الهدایه معه فتح القدیر، ج ۱، ص ۲۵۸.

(۵) عالمگیری، ج ۱، ص ۷۴.

(۵) دست ها را به پهلو چسبانده سجده کند.

(۶) شکم را با رانها،

(۷) و رانها را به استخوان پاها،

(۸) و استخوان پاها را بر زمین بچسپاند.

(۹) بعد از اتمام سجده های رکعت دوم هر دو پا را به طرف راست بیرون کشیده،

(۱۰) و بر سرین چپ بنشیند^(۱).

۱۴ مستحبات نماز

(۱) الفاظ نیت را به زبان گفتن^(۲)، وقتی که در دل هم نیت حاضر باشد ورنه نماز هرگز نخواهد شد.

(۲) در قیام بین پنجه های هر دو پا چهار انگشت فاصله بودن^(۳).

(۳) در حالت قیام جای سجده را نگاه کردن.

(۴) در رکوع پشت هر دو پا را نگاه کردن.

(۵) در سجده به طرف بینی نگاه کردن،

(۶) در قعدۀ درمیان زانوها،

(۷) در سلامِ اوّل بطرف شانه راست،

(۸) و در سلامِ دوم بطرف شانه چپ نگاه کردن^(۱).

(۱) الهدایه معه فتح القدير، ج ۱، ص 75.

(۲) تنوير الابصار معه ردالمحتار، ج ۲، ص 113.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص 73

(۹) منفرد را در رکوع و سجود بیش از سه بار یعنی عدد فرد باشد مثلاً پنج، هفت، نه بار تسبیح گفتن^(۲).

(۱۰) در حلیه و غیره از حضرت عبدالله ابن مبارک رحمه الله تعالی علیه و بزرگان دیگر روایت است که امام را پنج بار گفتن تسبیحات مستحب است.

(۱۱) اگر کسی را سرفه آمد برایش مستحب است که اگر ممکن بود سرفه نکند^(۳).

(۱۲) اگر خمیازه آمد دهان را ببندد و اگر مانع نگردید پس لب را زیر دندان فشار دهد، اگر این طور هم بند نشد پس در قیام پشت دست راست را و در غیر قیام پشت دست چپ را بردهان بگذارد، بهترین طریقه بند کردن خمیازه این است که در دل این فکر را کرده که تاجدار مدینه صلی الله تعالی علیه وآله وسلم و دیگر انبیاء علیهم الصلوة والسلام را خمیازه هرگز نمی آمد ان شاء الله فوراً از بین می رود^(۴).

(۱۳) وقتی که مکبر حی علی الفلاح می گوید امام و مقتدی همه ایستاده شوند^(۵).

(۱۴) سجده بر زمین بلا حائل انجام شدن^(۶).

(۱) تنویر الابصار معه ردالمحتار، ج ۲، ص 214

(۲) ردالمحتار، ج ۲، ص 246.

(۳) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص ۲۷۷.

(۴) ملخصا در مختار معه رد المحتار، ج ۲، ص، 215.

(۵) عالمگیری، ج ۱، ص 57.

(۶) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص 371.

عملِ عمر بن عبدالعزیز

حجة الاسلام حضرت امام محمد غزالی حکایت می فرمایند: حضرت عمر بن عبدالعزیز رضي الله تعالى عنه همیشه بر زمین سجده می کردند یعنی در جای سجده مصلی و غیره پهن نمی کرد^(۱).

فضیلت پیشانی گرد آلود

از حضرت وائله بن اسقع رضي الله تعالى عنه روایت است که حضور اکرم صلی الله تعالى علیه وآله وسلم ارشاد فرمودند: هیچ شخصی از شما تا وقتی که نماز را تمام نکرده خاک پیشانی اش را تمیز نکند؛ زیرا که تا وقتی که برپیشانی او خاک سجده نماز موجوده است فرشته ها برایش دعای مغفرت می کنند^(۲).

برادران عزیز اسلامی! موقع نماز تمیز کردن خاکها از پیشانی خوب نیست و معاذالله بطور تکبر تمیز کردن پیشانی گناهست، اگر بعد از نماز معاذالله خاکها را بخاطر اینکه مردم ببینند بر پیشانی بگذارید تا بگویند این شخص نماز گذار است این ریا کاری و مستحق جهنم خواهد بود، اگر کسی

(۱) احیاء العلوم، کتاب أسرار الصلاة ومهماقها، ج ۱، ص 204.

(۲) مجمع الزوائد، کتاب الصلاة، باب السجود، ج ۲، ص 310. شماره حدیث (2761).

را خوفِ ریا کاری باشد پس لازمست که بعد از نماز خاک پیشانی را تمیز کند.

۲۹ شرط شکننده های نماز

(۱) صحبت کردن^(۱).

(۲) کسی را سلام دادن.

(۳) جواب سلام را دادن^(۲).

(۴) جواب عطسه را دادن، اگر نماز گذار خودش عطسه زد پس خاموش باشد، اگر الحمدلله گفت باز اشکالی ندارد و اگر در آنوقت نگفت پس بعد از فراغت بگوید.

(۵) خوش خبری شنیده جواباً الحمد لله گفتن.

(۶) خبر بدی و یا خبر موت کسی را شنیده إنا لله و إنا إليه راجعون گفتن.

(۷) جواب اذان دادن^(۳).

(۸) نام الله را شنیده جواباً جلّ جلاله گفتن^(۴).

(۹) اسم گرامی سید الانبیاء صلی الله تعالی علیه وآله وسلم را شنیده جواباً درود

شریف خواندن مثلاً صلی الله تعالی علیه وآله وسلم گفتن^(۵).

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 445.

(۲) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص 322.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص 100.

(۴) غنیة المتملی، ص 420.

(۵) عالمگیری، ج ۱، ص 99.

(اگر صلی الله تعالی علیه وآله وسلّم یا جل و جلاله به نیت جواب نگفت پس نماز فاسد نمی شود)

در نماز گریه کردن

(۱۰) بعثت یا درد یا مصیبتی این الفاظ گفته شد “آه، اوه، اف” یا در گریه کردن از آواز یک حرف مشخص شود نماز فاسد می شود^(۱)، و اگر در گریه تنها اشک برآمد، آواز و حروف بر نیامد پس مشکلی نیست، اگر در نماز از خواندن آواز امام گریه کرد و بر زبان “آری” جاری شد، باز هم اشکالی ندارد که این از سبب خشوع هست و اگر از سبب خوش الحانی امام این الفاظ را گفت پس نماز فاسد گردید^(۲).

سرفه کردن در نماز

(۱۱) از زبان مریض بی اختیار آه، اوه برآمد نماز نشکست همچنان عطسه، سرفه آروغ، خمیازه و غیره حروفی که مجبوراً برآید معاف اند^(۳).

(۱۲) در فوت کردن اگر آواز ظاهر شد پس مثل نفس بوده نماز فاسد نمی گردد، مگر قصداً فوت کردن مکروه است و اگر دو حروف ظاهر گردید مثل اف، تف پس نماز فاسد گردید^(۴).

(۱۳) در گلو صاف کردن اگر دو حروف ظاهر شد مثل آخ پس مفسد است، بلی! اگر عذر یا مقصد صحیحی بود مثلاً تقاضای طبیعت بود یا برای

(۱) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۰۱.

(۲) در مختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۴۵۶.

(۳) در مختار، ج ۱، ص ۴۱۶.

(۴) غنیة المتملی، ص ۴۲۷.

صاف کردن آواز خود یا مقصد فتح دادن امام بود یا کسی از جلو رد می شد او را متوجه کردن بود بنا براین اساس در سرفه کردن هیچ ایرادی نیست^(۱).

در جریان نماز خواندن چیز یکه بنظر رسید

(۱۴) بر کاغذی یا مصحف شریف یا در محراب و غیره نوشته ای را دیده قرآن شریف خواند (بلی اگر از حفظ می خواند و مصحف یا محراب و بر چیز دیگر تنها نگاه کردن است پس ایرادی نیست، اگر بر کاغذی و غیره آیات نوشته است آن را دید و فهمید مگر نخواند در آن هم ایرادی نیست^(۲)).

(۱۵) کتاب یا مضمونی اسلامی در دوران نماز عمداً نگاه کردن و ارادتاً درک کردن مکروه است^(۳)، اگر مضمون دنیوی بود پس بیشتر کراهیت دارد، لهذا در نماز کتابهای نزدیک خود را یا پاکت تحریری، موبایل یا ساعت و غیره را طوری بگذارید که بر نوشته های شان نظر نیفتد یا بر آنها پارچه ای انداخته تا مستور گردند و نیز در دوران نماز اعلامیه و نوشته های دیگری که بر ستونها نصب باشند از نگاه کردن آنها هم بپرهیزید.

(۱) در مختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۴۵۵.

(۲) ردالمختار، ج ۲، ص ۴۶۴.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۰۱.

تعریف عمل کثیر

(۱۶) عمل کثیر نماز را فاسد می کند اگر از اعمال نماز نباشد و نه هم برای اصلاح نماز انجام شده باشد، چنانچه کننده این عمل از دور دیده شد و طوری بنظر رسیده که این در نماز نیست، بلکه اگر گمان هم غالب بر این بود که در نماز نیست باز هم عمل کثیر است و اگر بیننده را از دور شک است که در نماز است یا خیر؟ پس عمل قلیل است و نماز فاسد نمی شود^(۱).

پوشیدن لباس در دوران نماز

(۱۷) در دوران نماز پیراهن یا شلوار پوشیدن یا لنگ را بستن.
(۱۸) در نماز ستر باز شدن و رکنی را درین حالت انجام دادن یا مقدار سه بار سبحان الله گفتن وقفه بگذرد^(۲).

در نماز چیزی را فرو بردن

(۱۹) چیز خوردنی یا نوشیدنی معمولی را مثلاً کُنجدی را بدون جویدن فرو برد یا قطره ای در دهن افتاد و فرو رفت^(۳).
(۲۰) قبل از شروع نماز چیزی در دندانها موجود بوده آن را فرو برد اگر اندازه یک نخود یا بیشتر از آن بود پس نماز فاسد و اگر کمتر از نخود بود مکروه است^(۴).

(۱) در مختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 464.

(۲) در مختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 467.

(۳) غنیة المتملّی، ص 418.

(۴) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوی، ص 341.

(۲۱) قبل از نماز چیز شیرینی را خورده بود اکنون اجزای آن در دهان باقی نمانده مگر در لعاب دهان از اثر آن چیزی باقی است از فرو بردن آن نماز فاسد نمی شود.

(۲۲) در دهان شکر و غیره بود که آب شد و در حلق رسیده نماز فاسد شد^(۱).

(۲۳) از دندانها خون ظاهر شد، اگر تف غالب است پس از فرو بردن نماز فاسد نمی شود ورنه فاسد است^(۲)، (علامت غلبه این است که اگر در حلق مزه محسوس گردید نماز فاسد شده در شکستن نماز اعتبار مزه است و در شکستن وضو اعتبار رنگ؛ لهذا وضو وقتی می شکند که رنگ تف قرمز گردد و اگر تف زرد بود پس وضوء باقی است)

در دوران نماز انحراف از قبله

(۲۴) بلا عذر سینه را از سمت کعبه ۴۵ درجه یا بیشتر از آن گرداندن نماز فاسد می شود اگر از عذری بود پس فاسد نمی گردد مثلاً حدث (یعنی شکستن وضو) شد و رو گردانده بود که گمان اشتباه ظاهر شد پس اگر از مسجد بیرون نشده بود پس فاسد نمی شود^(۳).

کشتن مار در نماز

(۱) خلاصة الفتاوي، ج ۱، ص 127.

(۲) عالمگیری، ج ۱، ص 102.

(۳) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 468.

(۲۵) از کشتن مار و عقرب نماز نمی شکند تا که سه قدم رفته نشود و حاجت سه ضرب نباشد ورنه فاسد می گردد^(۱)، کشتن مار و عقرب وقتی مباح است که از جلو بگذرد و خوف ایذا باشد، اگر اندیشه ضرر رساندن نباشد پس کشتن مکروه است.

(۲۶) سه مو را پی در پی از جا در آوردن یا سه شپش را کشتی یا یک شپش را در سه ضرب کشتن نماز را فاسد می کند و اگر پی در پی نباشد نماز فاسد نمی شود اما مکروه است^(۲).

خاریدن در نماز

(۲۷) در یک رکن از سه بار خاریدن نماز فاسد میشود یعنی چنان که خارید و دست برداشت دوباره خارید و دست برداشت این دوبار شد اکنون اگر همینطور بار سوم هم خارید پس نماز فاسد می شود، اگر یکبار دست را گذاشت و چند بار حرکت داد پس این یکبار خاریدن گفته می شود^(۳).

اشتباهات در گفتن الله اکبر

(۲۸) در تکبیرات انتقالات الف الله اکبر را طولانی کرد یعنی الله اکبر یا اکبر گفت یا بعد از “ب” اضافه کرد یعنی “اکبار” گفت پس نماز فاسد گردید و اگر در تکبیر تحریمه چنین کرد پس نماز هرگز شروع نگردیده

(۱) غنیة المتملّی، ص 423.

(۲) عالمگیری، ج ۱، ص 103.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص 104، غنیة المتملّی، ص 423.

است^(۱)، اکثر مکبّرین (یعنی در جماعت بر تکبیرات امام با آواز بلند تکبیرات را رساندن) این اشتباه را بیشتر انجام میدهند و ایشان نماز خود را و نماز دیگران را غارت می کنند؛ لهذا کسی که این احکام را خوب نمی داند او را نباید مکبّر قرار داد.

(۲۹) در قرائت یا اذکار نماز چنان اشتباهی که از آن معنی فاسد شود نماز فاسد می شود^(۲).

۲۲ مکروهات تحریمه نماز

(۱) باریش، بدن، لباس بازی کردن^(۳).

(۲) لباس را جمع کردن یا پهن کردن طوری که امروز بعضی ها وقت رفتن به سجده شلوار را از جلو یا عقب بلند می کنند^(۴)، اگر لباس بر بدن بچسپد پس بایکدست باز کردنش مانعی ندارد.

چادر را برشانها آویزان کردن

(۳) سدّال یعنی آویزان کردن لباس مثلاً بر سر یا شانه چادر یا شال را طوری انداختن که هر دو کنارش آویزان باشد، بلی اگر یک سر شال را

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 177

(۲) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 473

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص 104.

(۴) غنیة المتملّی، ص 337.

بر شانه دیگر انداخته و یک سر دیگرش در جلو آویزان باشد پس ایرادی ندارد^(۱).

(۴) امروز بعضی اشخاص بر یک شانه طوری شال می گذارند که یک سر آن بر شکم آویزان است و دیگرش بر پشت آویزان است این طور نماز خواندن مکروه تحریمی است^(۲).

(۵) از دو آستین اگر یکی هم از نصف بند دست بالاتر باشد پس نماز مکروه تحریمی است^(۳).

شدت حاجت طبیعی

(۶) شدت ادرار، غائط یا باد اگر قبل از شروع نماز بود پس در صورت وسعت وقت شروع کردن نماز گناه است، بلی! اگر وقت چنان تنگ است که بعد از رفع حاجت و وضو کردن نماز قضاء می شود، پس نماز را بخواند و اگر این حالت در اثنای نماز بوجود آمد بناءً اگر در وقت گنجایش بود شکستن نماز واجب است، اگر درین حالت بخواند گنهگار می شود^(۴).

برداشتن سنگها در نماز

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۴۸۸.

(۲) بهار شریعت، حصه ۳، ص ۱۶۵.

(۳) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۴۸۸ تا ۴۹۰.

(۴) ردالمحتار، ج ۲، ص ۴۹۲.

(۷) در اثنای نماز برداشتن سنگها مکروه تحریمی است^(۱).

حضرت جابر رضی الله تعالی عنه می فرماید: من در مورد لمس کردن سنگها در اثنای نماز از بارگاه رسالت سوال کردم، ارشاد گردید: یکبار و اگر ازین نجات یافتید پس از یکصد شتر سیاه چشم بهتر است^(۲).
بلی! اگر مطابق سنت سجده اداء شده نمی توانست پس یکبار اجازه برداشتن است و اگر بدون برداشتن واجب اداء نمی شد پس برداشتن واجب است اگرچه بیش از یکبار حاجت گردد.

انگشتان را بصدا در آوردن

(۸) در نماز انگشتان را بصدا در آوردن^(۳).

خاتم المحققین حضرت علامه ابن عابدین شامی رحمه الله تعالی علیه فرموده اند: روایت ابن ماجه است که تاجدار مدینه صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فرمودند: در نماز انگشتان خود را به صدا در نیاورید^(۴) بحواله مجتبی حکایت گردیده سلطان دوجهان، شهنشاه کون ومکان، رحمت عالمیان صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در موقع انتظار نماز از به صدا در آوردن انگشتان منع فرمودند: مزید در یک روایت است که در موقع رفتن برای نماز از صدا در آوردن انگشتان منع فرمودند از این احادیث مبارکه این سه حکم ثابت گردید:

(۱) غنیة المتملی، ص 338

(۲) صحیح ابن خزیمه، الأفعال المباح فی الصلاة، باب الرخصة فی مسح الحصى، 52/۲، الحدیث (897).

(۳) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 493.

(۴) سنن ابن ماجه، کتاب الصلاة، باب ما یکره فی الصلاة، 514/1، شماره حدیث (965).

(الف) در اثنای نماز و توابع آن مثلاً در حال رفتن برای نماز در انتظار نماز بودن انگشتان را به صدا در آوردن مکروه تحریمی است.

(ب) بیرون از نماز (یعنی در توابع نماز هم نباشد) بدون حاجت به صدا در آوردن انگشتان مکروه تنزیهی است.

(ج) بیرون از نماز به سبب حاجتی مثلاً برای آرام بخشیدن انگشتان انگشتان را به صدا در آوردن مباح (یعنی بلاکراهت جائز) است^(۱).

(۹) انگشتان را درهم پیچاندن (یعنی انگشتان یکدست را در انگشتان دست دیگر داخل کردن)^(۲)، تاجدار مدینه صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فرمودند: کسی که به اراده رفتن به مسجد بیرون شد پس انگشتان یکدست را در انگشتان دست دیگر داخل نکند بی شک این هم در حکم نماز است^(۳)، وقت رفتن برای نماز و در انتظار نماز بودن هم در این هر دو مکروه تحریمی است^(۴).

دست بکمر گذاشتن

(۱۰) بدون نماز هم (بلاعذر) بر کمر (یعنی در وسط هر دو پهلو نباید دست گذاشت)^(۵)، محبوب خدا عزوجل و صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ارشاد می فرمایند: دست بر کمر گذاشتن راحت کردن جهنمیان است^(۶)، یعنی این

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 409.

(۲) غنیة المتملی، ص 338.

(۳) مسند امام احمد بن حنبل، مسند الکوفیین، حدیث کعب بن عجرة، 320/۶، الحدیث (18126).

(۴) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص 346.

(۵) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 494.

(۶) السنن الکبری للبيهقي، کتاب الصلاة، باب کراهیة التخصر فی الصلاة، 408/۲، الحدیث (3566).

فعل یهودیان است که آنها جهنمی اند ورنه برای جهنمی ها در جهنم چه راحتی است!^(۱)

به طرف آسمان نگاه کردن

(۱۱) به طرف آسمان نگاه کردن^(۲). محبوب خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم می فرمایند: چه خواهد بود حال آن کسانی که در نماز چشمان شان را بطرف آسمان بلند می کنند ازین عمل پیرهیزند یا چشمان شان از بین برده خواهد شد^(۳).

(۱۲) روی بهر طرف کرده نگاه کردن، چه همه روی را گشتاند یا اندکی صورت را گرداند یا بدون گرداندن روی تنها چشم ها را هر طرف کرده بلا ضرورت نگاه کردن مکروه تنزیهی است و اگر بنا بر ضرورتی باشد ایرادی ندارد^(۴)، تاجدار مدینه قرار قلب و سینه صلی الله تعالی علیه وآله وسلم می فرمایند: آن بنده ای که در نماز بوده و تازمانی که اینطرف و آنطرف نگاه نمی کند رحمت های خداوند خاص بسوی او متوجه می گردند، وقتی که آن بنده روی گرداند رحمت خداوند هم از او بر می گردد^(۵)

(۱) حاشیه بهار شریعت، حصه ۳، ص ۱۱۵.

(۲) البحر الرائق، ج ۲، ص ۳۸.

(۳) صحیح بخاری، کتاب الأذان، باب رفع البصر إلی السماء فی الصلاة، 265/1، الحدیث (750).

(۴) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۰۶.

(۵) سنن أبي داؤد، کتاب الصلاة، باب الالتفات فی الصلاة، ج ۱، ص ۳۴۴، الحدیث (909).

(۱۳) مرد را به زمین گذاشتن ساق دست^(۱).

بسوی نمازی نگاه کردن

(۱۴) رو بروی کسی نماز خواندن، شخص دیگر نیز روی بطرف نمازی کردن ناجائز و گناه است اگر روی کسی قبلاً به همین طرف بوده و اکنون کسی رو بروی او نماز را شروع نماید پس شروع کننده نماز گنهگار بوده و بر همان نمازی کراهت می باشد، ورنه بر نگاه کننده گناه و کراهت است^(۲)، کسانی که بعد از سلام دادن جماعت روی بطرف کسی که پشت سر آن نماز می خواند کرده او را نگاه می کند یا بغرض بیرون رفتن رو بروی آن ایستاده که به مجرد سلام گردانیدن او رد بشوم یا رو بروی نمازی نشسته یا ایستاده اعلان می کند، درس می دهد، بیان می کند این گونه اشخاص باید توبه کنند.

(۱۵) در نماز بینی و دهن را بستن^(۳).

(۱۶) بلاضرورت بلغم را بیرون آوردن^(۴)

(۱۷) قصداً خمیازه کردن^(۵) (اگر خود بخود آمد ایرادی ندارد، مگر کنترل کردن مستحب است) محبوب خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم می

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 496.

(۲) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 496.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص 106.

(۴) غنیة المتملی، ص 339.

(۵) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص 354.

فرمایند: وقتی که کسی را در نماز خمیازه آمد تا جائیکه امکان دارد جلو گیری و ضبط نماید چرا که شیطان در دهن داخل می شود^(۱).
(۱۸) قرآن را برعکس خواندن مثلاً در رکعت اول سورة تبت را خوانده و در رکعت دوم اذا جاء را بخواند.

(۱۹) واجبی را ترک کردن^(۲) مثلاً در قومه و جلسه قبل از راست کردن کمر برکوع یا سجده دوم رفتن^(۳)، درین گناه تعداد خاص مسلمانان ملوث بنظر می آیند بخاطر باید داشت! آنچه نمازهایی که بدین ترتیب خوانده شده اند اعاده همه واجب است.

(۲۰) علاوه از قیام در موقع دیگری قرآن مجید را خواندن^(۴).

(۲۱) به مجرد رفتن برکوع قرائت را تمام کردن.

(۲۲) مقتدی قبل از امام برکوع و سجود رفتن یا سر را قبل از امام بلند کردن^(۵).

حضرت سیدنا امام مالک از سیدنا ابو هریره رضی الله تعالی عنه روایت می کند که تاجدار مدینه صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فرمودند: کسی که قبل از امام سر را بلند کرده و پائین کرده موی پیشانی او در دست شیطان است^(۶)، از حضرت سیدنا ابو هریره رضی الله تعالی عنه روایت است:

(۱) صحیح مسلم، کتاب الزهد والرقائق، باب تشمیت العاطس، ص 1597، الحدیث (59-2995).

(۲) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص 345.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص 107.

(۴) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص 351.

(۵) ردالمحتار، ج ۲، ص 513.

(۶) مؤطا امام مالک، کتاب الصلاة، باب ما يفعل من رفع رأسه قبل الإمام، 102/۱، الحدیث (212).

محبوب خدا صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ می فرمایند: شخصی که قبل از امام سر را بلند می کند از این نمی ترسد که خداوند سرش را چون سرِ خر گرداند^(۱).

صورت همچون خر

حضرت سیدنا امام نووی رحمه الله تعالى علیه برای آموختن حدیث نزدیک شخص خیلی مشهوری به دمشق رفت آن شخص بر صورتش پرده انداخته تدریس می کرد، مدتها نزد او کم و بیش احادیث آموخت مگر صورت استادش را ندید بعد از گذشت مدت مدیدی آن محدث دید که امام نووی رحمه الله تعالى علیه را خیلی خواهش علم حدیث است پس یک روز پرده را از صورتش برداشت، امام نووی رحمه الله تعالى علیه دید که این چیست! صورت همچون خر! آن محدث فرمود: ای صاحبزاده! در اثنای جماعت از سبقت کردن امام بترس که وقتی که این حدیث بدستم رسید من آن را باعث عدم صحت بعضی راویان دور از قیاس دانستم؛ بنا برین من قصداً بر امام سبقت جستم، پس صورتم چنین گردید که شما ملاحظه می فرمائید^(۲).

(۲۳) باوجود داشتن لباس دیگر تنها باشلوار یا لنگ نماز خواندن.

(۱) صحیح مسلم، کتاب الصلاة، باب تحريم سبق الإمام برکوع.. الخ، ص 228، الحدیث (114-427).

(۲) بهار شریعت، حصه ۳، ص 95.

(۲۴) بخاطر آمدن دوستی طویل کردن نماز توسط امام، اگر بخاطر اعانت در نماز آن شخص به قدر یک یا دو تسبیح طول داد مانعی نیست^(۱).

(۲۵) بر زمین مغضوبه یعنی (زمین که بزور غصب شده باشد) یا،

(۲۶) بر زمین قابل زرع دیگری که در آن کشاورزی موجود است یا،

(۲۷) بر زمین شخم شده کشاورزی^(۲)،

(۲۸) نماز خواندن رو بروی قبر درحالی که نماز گذار و قبر ستره ای موجود نباشد^(۳).

(۲۹) در عبادت خانه های کفار نماز خواندن بلکه رفتن هم در آنجا ممنوع است^(۴).

(۳۰) لباس بر عکس پوشیده یا بر سر کرده نماز خواندن.

(۳۱) یقته پیراهن باز بودن طوری که سینه دیده شود مکروه تحریمی است، بلی اگر در زیر آن لباس دیگری است که بواسطه آن سینه ظاهر نباشد پس مکروه تنزیهی است.

نماز و تصاویر

(۳۲) لباسی که بر آن عکس (تصویر) جاندار باشد پوشیده نماز خواندن مکروه تحریمی است^(۵).

(۱) عالمگیری، ج ۱، ص 107.

(۲) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص 258، درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 52.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص 107.

(۴) ردالمحتار، ج ۲، ص 53.

(۵) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 502.

(۳۳) بر سر نماز گذار یا جای سجده یا جلو یا سمت راست یا چپ تصویر جاندار آویزان بودن مکروه تحریمی است و در عقب نماز گذار هم مکروه است مگر از حالت های بالا کمتر اگر تصویر بر فرش است و بر آن سجده نمی شود پس کراهت نیست و اگر تصویر غیر جاندار باشد مثل دریا، کوه و غیره پس در آن ایرادی نیست، اگر تصویر بقدری کوچک باشد که بر زمین گذاشته بلند کرده نگاه کردید طوری که تفصیل اعضاء شخص نگردید (مثل تصویرهای منظر طواف کعبه خیلی کوچک می باشد این تصاویر) باعث کراهت نمی باشند^(۱)، بلی اگر در تصویر طواف کعبه یک چهره هم واضح گردید پس ممانعت وجود خواهد داشت باستثنای صورت اعضای دیگر مثلاً دست، پا، کمر، حصه عقب سر، یا چنین صورتی که چشم ها، بینی، لبها و اعضای دیگر همه خاک شده باشند در این گونه تصاویر اشکالی نخواهد بود.

به نسبت ۲۲ حروف

"یارب سعادت خواندن نماز پسند خودت عطا کن"

(۲۲) سی و دو مکروهات تنزیهه نماز

(۱) باوجود میسر بودن لباس دیگر در لباس کار نماز خواندن^(۲)، در دهان چیزی را داشتن، اگر به سبب آن قرائت هم شده نمی تواند یا چنان الفاظی از دهن بر آید که در قرآن پاک نباشد پس نماز فاسد می شود^(۱).

(۱) غنیة المتملی، ص 348، درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 503.

(۲) غنیة المتملی، ص 337.

(۲) از تبدیلی سر برهنه نماز خواندن^(۲)، اگر در نماز کلاه یا عمامه افتاد پس برداشتن افضل است^(۳) طوری که حاجت عمل کثیر نباشد ورنه نماز فاسد می گردد، بار بار می افتد پس بگذار و اگر برداشتن بخاطر خشوع و خضوع بود پس برداشتن افضل است، اگر کسی سر برهنه در حال نماز خواندن بود یا کلاهش افتاده بود پس شخص دیگری کلاهش را بر سرش نهد.

(۳) در رکوع یا سجود بلا ضرورت کمتر از سه بار تسبیح گفتن (اگر وقت تنگ بود یا ترس از رفتن قطار بود پس مانعی نیست، اگر مقتدی سه بار تسبیح را گفته نتوانست که امام سرش را بلند کرد پس امام را همراهی کند)

(۴) در نماز خاک یا کاهی (علفی) را از پیشانی صاف کردن، بلی اگر از بابت آن توجه از نماز منحرف شود پس در صاف کردن آن مانعی نیست^(۴).

(۵) در سجده وغیره انگشتان را از قبله گرداندن^(۵).

(۶) چسپاندن ران با شکم مرد در سجده^(۶).

(۷) در نماز باشاره دست یا سر جواب سلام را دادن^(۷)، با زبان جواب دادن مفسد نماز است.

(۱) درمختار، رد المحتار.

(۲) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۰۶.

(۳) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۴۹۱.

(۴) (۲۲۳) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۰۶.

(۵) فتاوی قاضی خان معه عالمگیری، ج ۱، ص ۱۱۹.

(۶) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۰۹.

(۷) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۴۹۷.

- (۸) در نماز بلا عذر چهار زانو نشستن.
- (۹) سستی یا کسالت بدن را دور کردن.
- (۱۰) اراداً سرفه کردن یا صاف کردن گلو^(۱)، اگر تقاضای طبیعت باشد مانعی نیست.
- (۱۱) موقع سجده رفتن بلاعذر قبل از زانوها دستها را بر زمین گذاشتن.
- (۱۲) وقت بلند شدن بلاعذر قبل از دست زانو را از زمین برداشتن.
- (۱۳) در رکوع سر را از کمر پائین یا بالا کردن^(۲).
- (۱۴) در نماز ثنا، تعوذ، تسمیه و آمین را بلند گفتن.
- (۱۵) بدون عذر بر دیوار و غیره تکیه دادن.
- (۱۶) در رکوع بر زانوها،
- (۱۷) و در سجود بر زمین دست نگذاشتن.
- (۱۸) برآست و چپ تکان دادن (تراوُح یعنی گاهی بر پای راست و گاهی برپای چپ فشار دادن سنت است) و هنگام رفتن به سجده به سمت راست فشار دادن و هنگام بلند شدن بسمت چپ فشار دادن مستحب است^(۳).
- (۱۹) در نماز چشم ها را بستن، بلی اگر خشوع آمد پس چشم ها را بستن افضل است^(۴).

(۱) غنیة المتملّی، ص 340.

(۲) عالمگیری، ص 107، غنیة المتملّی، ص 335 تا ص 338.

(۳) عالمگیری، ص 101

(۴) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 499.

(۲۰) رو بروی آتش روشن نماز خواندن، اگر شمع یا چراغ رو برو بود مانعی نیست^(۱).

(۲۱) رو برو چیزی نماز خواندن که از آن تشویش آید مثلاً زینت و لهُو و لعب و غیره^(۲).

(۲۲) برای نماز دویدن.

(۲۳) راه عام،

(۲۴) جای ریختن آشغال،

(۲۵) مذبح یعنی جائی که حیوانات ذبح می شود،

(۲۶) اصطبل یعنی جای بستن اسبها،

(۲۷) غسل خانه،

(۲۸) مویشی خانه خصوصاً جائی که شتر بسته می شود،

(۲۹) بر سقف استنجاخانه،

(۳۰) در صحرا بلا ستره چنانچه از پیش روی امکان عبور و مرور مردم باشد در آنجا نماز خواندن^(۳).

(۳۱) بلا عذر بادرست مگس و پشه را پرواز دادن^(۴)،

(اگر در نماز شپش یا پشه ایذا می رسانند گرفتن و در کشتن آن مانعی نیست در صورتی که از عمل کثیر نباشد)^(۵).

(۱) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۰۸.

(۲) رد المحتار، ج ۱، ص ۴۳۹.

(۳) غنیة المتملی، ص ۳۳۹.

(۴) فتاوی قاضی خان مع عالمگیری، ج ۱، ص ۱۱۸.

(۵) بهار شریعت.

(۳۲) هر آن عمل قلیل که برای نمازی مفید باشد جائز و اگر مفید نباشد مکروه است^(۱).

باینیم آستین نماز خواندن چگونه؟

پیراهن یا کرتا نیم آستین پوشیده نماز خواندن مکروه تنزیهی است در صورتی که نزد او لباس دیگر موجود باشد، حضرت صدر الشریعه مفتی امجد علی اعظمی رحمة الله تعالی علیه می فرمایند: نزد کسی که لباس موجود باشد و فقط آستین کوتاه یا زیر پوش پوشیده نماز می خواند پس کراهت تنزیهی است و اگر لباس موجود نباشد پس کراهت هم نیست^(۲)، مفتی بزرگ پاکستان حضرت مفتی وقار الدین قادری رضوی علیه رحمة القوی می فرمایند: کرتای آستین کوتاه، پیراهن آستین کوتاه یا بلیز در لباس کاروبار داخل اند، (که لباس کار را پوشیده انسان خدمت دوستان عزتمند می رود شرمنده می شود) بنا براین کسی که لباس آستین کوتاه پوشیده نزد دیگران رفتن را مناسب نمی داند نماز ایشان مکروه تنزیهی است و کسانی که چنین لباس پوشیده نزد دیگران رفته احساس کمتری نمی کند نماز شان مکروه نیست^(۳).

بعد از ظهر چهار رکعت خواندن مستحب است که در حدیث شریف فرمودند: کسی که قبل از ظهر بر چهار و بعد از آن بر چهار محافظت کرد الله

(۱) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۰۹.

(۲) فتاوی امجدیه، حصه ۱، ص ۱۹۳.

(۳) وقار الفتاوی، ج ۲، ص ۲۴۶.

تعالی برآن آتش را حرام می فرماید^(۱)، علامه سید طحطاوی علیه رحمة القوي می فرمایند: که هرگز در آتش داخل نمی شود، او گناهانش پاک می شوند، و برآن همه مطالبات حق تلفی بندگان را آنچه حقوق است خداوند همه طلبگاران او را راضی می گرداند یا او را توفیق کارهای می دهد که بخاطر آن سزا داده نمی شود، علامه شامی رحمة الله تعالی علیه می فرمایند: که برای او این بشارت است که خاتمه اش بر سعادت می شود و بدوزخ نمی رود^(۲). برادران عزیز اسلامی! در جایی که ده رکعت نماز ظهر را می خوانید در همانجا بعداً دو رکعت مزید نفل خوانده بنسبت ۱۲ ربیع الاول در خواندن ۱۲ رکعت وقتی زیادی را هم در بر نخواهد داشت؛ لهذا با استقامت کامل نیت ادای دو رکعت نفل را هم در نظر بگیرید.

بیان امامت

برای امامت مرد غیر معذور شش شرط است.

- (۱) مسلمان صحیح العقیده بودن (۲) بالغ بودن (۳) عاقل بودن (۴) مرد بودن (۵) قرائت درست خواندن (۶) معذور نبودن^(۳).

به نسبت ۱۲ حروف "یا امام الانبیا" سیزده شرایط اقتداء.

(۱) نیت

(۱) سنن نسائی، کتاب قیام اللیل و تطوع النهار، باب متی یقضی...، ص 2208، الحدیث (1817).

(۲) شامی، ج ۲، ص 452.

(۳) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 284.

(۲) اقتداء، و به این نیت که اقتداء با تکبیر تحریمه همراه بودن یا قبل از تکبیر تحریمه بودن به شرطی که در صورت قبل بودنش از تحریمه کار دیگری جداکننده نیت و تحریمه نباشد.

(۳) امام و مقتدی هر دو را در یک مکان حاضر بودن.

(۴) نماز هر دو یکی باشد یا نماز امام نماز مقتدی را در ضمن خود داشته باشد.

(۵) مذهب نماز امام با مذهب مقتدی درست بودن.

(۶) و امام و مقتدی هر دو را صحیح دانستن همان مذهب،

(۷) با ممکن بودن شرایط برابر با زن نبودن.

(۸) مقتدی را مقدم یعنی پیش از امام نبودن.

(۹) امام را علم از انتقالات بودن.

(۱۰) مقیم یا مسافر بودن امام معلوم باشد.

(۱۱) در انجام دادن ارکان باهم شریک بودن.

(۱۲) در اداء ارکان مقتدی مثل امام باشد یا کمتر از آن.

(۱۳) همچنین مقتدی در شرایط از امام بیشتر نباشد^(۱).

بعد از اقامت امام اعلان فرماید

قدمها، گردن‌ها و شانه‌های تان را برابر کرده صف را راست فرمائید، در بین دو نفر فاصله گذاشتن گناه است، چسپاندن شانه‌ها واجب، راست کردن صف واجب و تا زمانی که صف اول تا آخر تکمیل نشده عمداً در عقب

(۱) ردالمحتار، ج ۲، ص ۲۸۴ تا ۲۸۵.

شروع کردن نماز ترک واجب، حرام و گناه است، بچه های کمتر از پانزده سال را در صف ها قرار ندهید، آنها را در سمت آخر هم نفرستید، صف بچه های کوچک نابالغ از همه آخر تر است.

(برای معلومات تفصیلی به فتاوی رضویه ج ۷ ص ۲۱۹ تا ۲۲۵ مراجعه فرمائید)

بیان جماعت

بر عاقل، بالغ آزاد و توانا جماعت اولی مسجد واجب است، بلاعذر یکبارهم تارک جماعت گنهگار و مستحق سزا خواهد بود و اگر اکثر اوقات ترک دهد پس فاسق، مردود الشهادة (یعنی گواهی اش قابل قبول نیست) و او را سزای شدید داده می شود، اگر همسایه ها سکوت را اختیار کردند پس آنها هم گنهگار می شوند^(۱)، بعضی فقهای کرام رحمهم الله تعالی می فرمایند: شخصی که آذان را شنیده در خانه انتظار اقامت را می کند پس او گنهگار می شود و گواهی او قبول نمی شود^(۲).

به نسبت بیست حروف "یا رسول الله مدینه طلب کن"

بیست عذر ترک جماعت

(۱) مریض چنانچه رفتن او تا مسجد مشکل باشد،

(۲) معذور کلی

(۳) کسی که پاهایش قطع شده باشند،

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 287.

(۲) البحر الرائق، ج ۱، ص 451 تا 604.

- (۴) کسی که به مرض فلج گرفتار است،
- (۵) شیخ فانی که از رفتن به مسجد عاجز باشد،
- (۶) نابینا اگرچه برای رساندنش تا مسجد کسی موجود باشد،
- (۷) باران شدید،
- (۸) گل زیاد که مانع گردد،
- (۹) سرمای شدید،
- (۱۰) خیلی تاریکی،
- (۱۱) طوفان شدید،
- (۱۲) ترس ضایع شدن مال یا چیز خوراکی،
- (۱۳) طلبگار موجود است و او تنگدست است،
- (۱۴) خوف از ظالم،
- (۱۵) شدت غائط،
- (۱۶) شدت ادرار،
- (۱۷) شدت ریح در شکم،
- (۱۹) ترس رفتن قافله،
- (۲۰) تیمارداری از مریضی که از رفتن به جماعت او را تکلیف و ترس است، اینها همه برای ترک جماعت عذر اند^(۱).

خوف از خاتمه بر کفر

برای رفتن بدعوت افطاری، دعوت ها، برای نعت خوانی و نیاز جماعت اولی مسجد را در نمازهای فرض ترک دادن هرگز اجازت نیست، تا جائی که مردم در محوطه خانه یا هال یا آپارتمان و غیره جماعت تراویح برپا

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۲۹۲ تا ۲۹۳.

نموده اند و در قریب آن مسجد موجود است پس بر آنها واجب است که اول نماز فرض را به همراه جماعت اولی در مسجد بخوانند. کسانی که بلا عذر شرعی باوجود قدرت نماز فرض را در مسجد باجماعت اولی اداء نمی کنند آنها را ترساندن لازم است که تاجدار مدینه صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فرموده اند: اگر کسی دوست دارد که فردا مسلمان بوده خدای عزوجل را ملاقات کند پس در جائی که اذان می شود بر نمازهای پنجگانه باجماعت در همانجا پایبند باشد چرا که خدای عزوجل بر نبی شما سنن هدی را مشروع گردانید و این نمازهای باجماعت هم از سنن هدی می باشد و اگر شما سنت نبی خود را ترک می دهید پس گمراه خواهید شد^(۱). از این حدیث شریف اشاره بر آن است که خاتمه شرکت کنندگان همیشگی جماعت اولی بالخیر خواهد بود و کسی که بلاعذر شرعی جماعت اولی مسجد را ترک میدهد معاذ الله بر آن ترس خاتمه بر کفر است، آنهائیکه از تنبلی کاملاً جماعت را حاصل نمی کنند باید توجه فرمایند که حضرت امام اهل سنت مولانا شاه احمد رضاخان رحمة الله تعالی علیه می فرمایند: در بحر الرائق و قنیه است که: اگر اذان را شنیده برای دخول به مسجد در انتظار اقامت می باشد پس گنہگار خواهد شد^(۲)، در همان صفحه فتاوی رضویه است شخصی که اذان را شنیده در خانه انتظار اقامت می کند شهادت آن شخص قبول نیست^(۳).

(۱) صحیح مسلم، کتاب المساجد ومواضع الصلاة، باب صلاة الجماعة من سنن الهدی، ص 328، شماره حدیث (257-654).

(۲) فتاوی رضویه، ج ۷، ص 102، البحر الرائق، ج ۱، ص 604.

(۳) البحر الرائق، ج ۱، ص 451.

برادران عزیز اسلامی! کسی که تا وقت شروع اقامت به مسجد نمی آید نزد فقهای کرام رحمهم الله گنهگار و مردود الشهادت است، پس کسی که بلاعذر در خانه جماعت برپا کند یا بدون جماعت نماز بخواند یا معاذالله اصلاً نماز نمی خواند حالش چگونه خواهد بود! یارب مصطفی! ما را در خواندن نماز باجماعت اولی در صف اول با تکبیر تحریمه در مسجد همیشه سعادت نصیب فرما.

به نسبت ۹ حروف "یا رسول پاک" ۹ گل مدنی نماز وتر

- (۱) نماز وتر واجب است^(۱).
- (۲) اگر این ترک داده شود قضاء آن لازم است^(۲).
- (۳) وقت وتر بعد از فرض عشاء تا صبح صادق است^(۳).
- (۴) کسی که قادر بر بیدار شدن پس از خواب باشد برایش افضل است که در قسمت آخر شب بلند شده اول تهجد بخواند بعد وتر را بخواند^(۴).
- (۵) وتر سه رکعت است^(۵).

(۱) البحر الرائق، ج ۲، ص 66.

(۲) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 532.

(۳) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص 178.

(۴) غنیة المتملی، ص 403.

(۵) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص 375.

(۶) در وتر قعدة اولی واجب است تنها تشهد خوانده بلند شود.

(۷) بعد از قرائت رکعت سوم گفتن تکبیر قنوت واجب است^(۱).

(۸) چنانچه تکبیر تحریمه گفته می شود بهمین ترتیب اول دست تا گوشها بلند شده بعد الله اکبر گفته شود^(۲).

(۹) بعد دستها را بسته دعای قنوت خوانده شود.

دعا قنوت

خدایا از تو کمک می خواهیم و از تو بخشش می خواهیم و بر تو ایمان می آوریم و بر تو توکل می کنیم و تعریف خیلی خوب ترا می کنیم و شکر ترا می کنیم و ناشکری ترا نمی کنیم و جدائی می کنیم و ترک می دهیم آن شخصی را که نافرمانی ترا می کند. خدایا ما خاص ترا عبادت می کنیم و خاص برای تو نماز می خوانیم و سجده می کنیم و بسوی تو می دویم و برای خدمت حاضریم و امیدوار رحمت تو هستیم و از عذاب تو می ترسیم بی شک عذاب تو کافران را در بر می گیرد.

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ
وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ
وَنُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ وَنَشْكُرُكَ
وَلَا نَكْفُرُكَ وَنَحْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ
يَفْجُرُكَ. اللَّهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ
وَلَكَ نُصَلِّيُ وَنَسْجُدُ وَإِلَيْكَ
نَسْعِي وَنَحْفُذُ وَنَرْجُو
رَحْمَتَكَ وَنَخْشَى عَذَابَكَ إِنَّ
عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ

(10) بعد از دعای قنوت خواندن درود شریف بهتر است^(۱)،

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 533.

(۲) حاشیه الطحطاوی، ص 376.

(11) کسی که دعای قنوت را خوانده نمی تواند پس این دعا را بخواند:

اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا عَطَا فَرَمَا وَ فِي الآخِرَةِ حَسَنَةً عَطَا فَرَمَا
وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ عَطَا فَرَمَا

یا اینرا بخواند: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي یعنی خدایا مغفرتم کن^(۲)

(11) اگر خواندن دعای قنوت را فراموش کرد و برکوع رفت پس بر نگردد بلکه سجده سهو کند^(۳).

(12) وتر را با جماعت می خواند (چنانکه رمضان المبارک می خوانند) و مقتدی قنوت را تمام نکرده بود که امام به رکوع رفت پس مقتدی هم به رکوع برود^(۴).

بیان سجده سهو

(۱) اگر از واجبات داخل نمازیکی در اثر فراموشی ترک گردد یا واجبات و فرایض داخل نماز از فراموشی تاخیر گردد پس سجده سهو واجب است^(۵).

(۱) غنیة المتملی، ص 402.

(۲) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوی، ص 385.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص 110.

(۴) عالمگیری، ج ۱، ص 110، تبیین الحقائق، ج ۱، ص 171.

(۵) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 655.

(۲) اگر باوجود واجب شدن سجده سهو انجام نشد پس اعاده نماز واجب است.

(۳) قصداً واجب را ترک داد پس سجده سهو کافی نیست بلکه دوباره اعاده نماز واجب است.

(۴) اگر چنان واجبی ترک داده شد که از واجبات نماز نبوده بلکه وجوبش از امر خارج بود پس سجده سهو واجب نیست مثلاً خلاف ترتیب قرآن خواندن ترک واجب (وگناه است) مگر تعلق آن با واجبات نماز نیست بلکه از واجبات تلاوت است لهذا سجده سهو نیست (البته از آن توبه کند)^(۱).

(۵) از ترک دادن فرض نماز فاسد می گردد تلافی آن با سجده سهو شده نمی تواند لهذا دوباره خوانده شود.

(۶) از ترک دادن سنت ها یا مستحبات مثلاً ثناء، تعوذ، تسمیه، آمین، تکبیرات انتقالات و تسبیحات سجده سهو واجب نمی شود، نماز اداء شد^(۲)، مگر دوباره خواندن آن مستحب است، اگرچه سهواً و یا قصداً ترک داده شده بود.

(۷) در نماز اگرچه ده واجب هم ترک شده بود همین دو سجده برای همه کافی است^(۳).

(۱) همان مرجع.

(۲) فتح القدير، ج ۱، ص 438.

(۳) ردالمحتار، ج ۲، ص 655.

(۸) تعدیل ارکان (مثلاً بعد از رکوع راست ایستادن یا درمیان دو سجده به مقدار یکبار سبحان الله گفتن راست نشستن) فراموش شده سجده سهو واجب است.

(۹) قنوت یا تکبیر قنوت فراموش شد سجده سهو واجب است^(۱).

(۱۰) قرائت و غیره در هر موقعی به مقدار سه بار سبحان الله گفتن در فکر بودن وقفه شد سجده سهو واجب گردید^(۲).

(۱۱) بعد از سجده سهو هم خواندن التحیات واجب است، التحیات خوانده سلام داده شود و بهتر این است که در هر دو قعداها (یعنی قبل از سجده سهو و بعد از آن) درود شریف هم خوانده شود^(۳).

(۱۲) از امام سهو گردید و سجده سهو کرد بر مقتدی هم سجده واجب است^(۴).

(۱۳) اگر از مقتدی بحالت اقتداء سهو گردید پس سجده سهو واجب نبوده و اعاده نماز هم لازم نیست^(۵).

مسئله خیلی مهم

اکثر برادران اسلامی بنا بر عدم معلومات نماز خود را ضایع می کردند
لهذا این مسئله را با توجه بخوانند:

(۱) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۲۷.

(۲) ردالمحتار، ج ۲، ص ۶۵۵.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۲۵.

(۴) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۶۵۸.

(۵) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۲۸.

(۱۴) مسبوق (یعنی بعد از فوت شدن یک یا چند رکعت در نماز شامل گردیده) را با امام سلام دادن جائز نیست، اگر قصداً سلام می دهد پس نماز فاسد می گردد و اگر فراموش کرده با امام بلاوقفه فوراً سلام داد پس مانعی نخواهد بود لیکن این خیلی کم واقع می شود و اگر فراموش کرده اندکی هم بعد از امام سلام داد پس بلند شود نمازش را تکمیل کرده سجده سهو کند^(۱).

(۱۵) مسبوق با امام سجده سهو کند اگرچه قبل از آن امام سهو شده بود و اگر با امام سجده سهو نکرد و بر خواندن بقیه اش ایستاده شد پس در آخر سجده سهو کند و اگر همین مسبوق در بقیه نمازش هم سهو گردید پس در آخر همین سجده سهو امام هم کافی است^(۲).

(۱۶) در قعه اولی بعد از تشهد این قدر خواهد “اللهم صلّ علی محمد” پس سجده سهو واجب است علت آن این نیست که درود شریف خواند بلکه علتش این است که در قیام رکعت سوم تاخیر گردید، لهذا اگر بهمین مقدار خاموش باشد باز هم سجده سهو واجب است.

حکایت

حضرت سیدنا امام اعظم ابو حنیفه رضی الله تعالی عنه را در خواب دیدار باسعادت تاجدار مدینه صلی الله تعالی علیه وآله وسلم نصیب گردید، حضور پر نور صلی الله تعالی علیه وآله وسلم استفسار فرمودند: برخواننده درود قعه اول تو چرا سجده را واجب کردی؟ عرض کردند: بخاطر این که آن

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 659.

(۲) عالمگیری، ج ۱، ص 128.

شخص درود شریف را از غفلت خواند، تاجدار دو عالم، نبی مکرم صلی الله تعالی علیه وآله وسلم این جواب را پسند فرمودند^(۱).

(۱۷) در هر قعه اگر اندکی از تشهد خوانده نشد پس سجده سهو واجب است چه نفل باشد یا فرض^(۲).

طریقه سجده سهو

التحیّات را خوانده بلکه افضل این است که درود شریف هم خوانده شود بسمت راست سلام داده دو سجده شود بعد تشهد درود شریف و دعا خوانده سلام داده شود^(۳).

سجده سهو فراموش گردد پس چه باید کرد؟

سجده سهو کردنی بود مگر فراموش کرده سلام داد پس تا زمانی که از مسجد بیرون نشده سجده کند، اگر بیرون از مسجد بود پس تا وقتی که از صفها متجاوز نشده و یا اگر بطرف جلو برود از جای سجده اش تجاوز نکرده باشد سجده نماید چیزی که مانع بنا است مثلاً کلام و غیره منافی نماز اگر بعد از سلام این عمل را انجام داد پس سجده سهو شده نمی تواند^(۴).

سجده تلاوت

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۶۵۷.

(۲) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۲۷.

(۳) فتاوی قاضی خان معه عالمگیری، ج ۱، ص ۱۲۱.

(۴) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص ۵۵۶.

محبوب رب العلیمن صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ارشاد فرمودند:
وقتی که انسان آیت سجده خوانده بعد سجده می کند شیطان دور رفته و
گریه کنان می گوید: های برباد و تباه شدم! ابن آدم را حکم سجده شد او
سجده کرد برایش بهشت است و بر من حکم گردید من انکار کردم برای من
دوزخ است^(۱).

إن شاء الله هر مراد می رسد

برای هر مقصد در یک مجلس تمام ۱۴ آیات تلاوت را خوانده سجده
کند، الله عزوجل مقصدش را مکمل می فرماید خواه هر آیه را خوانده سجده
نماید یا همه را خوانده در آخر چهارده سجده نماید^(۲).

بنسبت هشت حروف "قرآن مجید"

هشت گل مدنی سجده تلاوت

(۱) از خواندن یا شنیدن آیت سجده، سجده واجب می گردد، در خواندن
شرط این است که صدا این قدر باشد که اگر عذری نبود پس خود
بشنود. برای سامع این ضروری نیست که بالقصد شنیده باشد از شنیدن
بلاقصد هم سجده واجب می شود.

(۲) در هر زبانی ترجمه آیت سجده بر خواننده و شنونده سجده واجب
گردید، شنونده این را دانسته باشد یا نباشد که این ترجمه آیت سجده

(۱) صحیح مسلم، کتاب الإیمان، باب اطلاق اسم الکفر...، ص 56، شماره حدیث (81-133).

(۲) غنیة، درمختار و غیرهما.

است البته این ضروری است که اگر او را معلوم نبود پس گفته شود که این ترجمه آیت سجده بود و اگر خود آیه خوانده شده بود پس لازم نیست که شنونده را از بودن آیت سجده گفته شود^(۱).

(۳) برای واجب شدن سجده خواندن تمام آیت ضروری است لیکن نزد بعضی علمای متأخرین آن لفظی که در آن ماده سجده دیده می شود با آن هر لفظی قبلی یا بعد از آن را با آن همراه خوانده شد پس سجده تلاوت واجب می شود، لهذا احتیاط این است که در هر دو صورت سجده تلاوت کرده شود^(۲).

(۴) آیت سجده بیرون نماز خوانده شد پس فوراً سجده کردن واجب نیست، البته اگر وضوء بود پس تاخیر مکروه تنزیهی است^(۳).

(۵) در نماز فوراً سجده تلاوت کردن واجب است، اگر تاخیر کرد یعنی بیشتر از سه آیه خواند پس گنهگار می شود و تا وقتی که در نماز هست یا بعد از سلام دادن فعلی را که منافی نماز باشد انجام نداده پس سجده تلاوت کرده سجده سهو بجا آورد^(۴).

خبردار ! هشدار !

(۶) در رمضان المبارک در تراویح یا شبینه اگرچه شریک نبودید تنها و جدا نماز خود را می خوانید از شنیدن آیت سجده بر شما هم سجده تلاوت

(۱) عالمگیری، ج ۱، ص 133.

(۲) ملخصاً فتاوی رضویه، ج ۸، ص 223 233.

(۳) تنویر الأبصار مع رد المحتار، ج ۲، ص 583.

(۴) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 584.

واجب می شود، از کافر یا نابالغی آیت سجده شنیده شد بازهم سجده تلاوت واجب گردید بعد از بلوغ هر قدر آیات سجده شنیده و تا حال سجده نکرده اید آنها را به اعتبار غلبه ظنّ حساب کرده بهمان اندازه باوضو سجده تلاوت کرده شود.

طریقه سجده تلاوت

(۷) ایستاده شده الله اکبر گفته بسجده بروید و کم از کم سه بار سبحان ربی الأعلی گفته بعد الله اکبر گفته ایستاده شوید قبل از سجده و بعد از آن هر دو بار الله اکبر گفتن سنت است و ایستاده شده بسجده رفتن و بعد از سجده ایستادن این هر دو قیام مستحب اند^(۱).

(۸) برای سجده تلاوت وقت الله اکبر گفتن به دست بالا برده می شود نه در آن تشهد است و نه سلام^(۲).

بیان سجده شکر

فرزند به دنیا آمد یا مال بدست آمد یا چیز گمشده پیدا شد یا مریض شفا یافت یا مسافر دوباره آمد الغرض با حاصل کردن هر نعمتی سجده شکر کردن مستحب است^(۳)، طریقه آن مثل سجده تلاوت است، همچنان وقتی که نعمتی بدست آمد یا خوشخبری رسید پس سجده شکر کردن کار ثوابی خواهد بود مثلاً ویژه زیارت مدینه منوره نصیب گردید، در اثر کوشش انفرادی بر کسی موفقیت حاصل شد و او برای سفر کردن در قافله های

(۱) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۳۵.

(۲) تنویر الأبصار مع رد المحتار، ج ۲، ص ۵۸۰.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۳۶.

مدنی دعوت اسلامی جهت آموختن سنت ها آماده شد، زیارت یک عالم باعمل سنی نصیب گردید، خواب مبارکی بنظر آمد طالب علم دین در امتحان کامیاب شد، آفت نابود شد، یکی از دشمنان اسلام مرد.

از جلو نماز گذار رد شدن گناه بزرگی است

(۱) تاجدار مدینه صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ارشاد فرمودند: اگر کسی می دانست که از جلوی شخص نماز گذار رد شدن چگونه است پس صد سال ایستادن را از رفتن آن یک قدم بهتر می دانست^(۱).

(۲) حضرت امام مالک رضی الله تعالی عنه می فرمایند که: ارشاد حضرت کعب الاحبار رضی الله تعالی عنه است رد شونده از جلوی نماز گذار اگر می دانست که بر این چه گناه است پس فرورفتن در زمین را از رد شدن بهتر می دانست^(۲)، ردّ شونده از جلوی نماز گذار بی شک گناهگار است مگر در نماز نمازی هیچ فرقی بوجود نمی آید^(۳).

بنسبت پانزده حروف "یا رسول خدا نظر کرم"

پانزده احکام در مورد رد شدن از جلوی نمازی

(۱) در میدان و مسجد بزرگ از قدم نمازی تا موضع سجود آن رد شدن ناجائز است مراد از موضع سجود این است که در حالت قیام بجای سجده نگاه کند تا فاصله ای که نظر می افتد آن موضع سجود است در

(۱) سنن ابن ماجه، کتاب اقامة الصلاة، باب المرور بين يدي المصلي، 506/۱، الحديث (946).

(۲) مؤطا امام مالک، کتاب قصر الصلاة في السفر، باب التشديد في أن يمر احد بين يدي المصلي،

ج ۱، ص ۱۵۴، شماره حدیث (371).

(۳) ملخص از فتاوی رضویه، ج ۷، ص 254.

بین این فاصله رد شدن جائز نیست^(۱)، تقریباً فاصله موضع سجود از قدمگاه نماز تا سه متر است^(۲)؛ لهذا در میدان از جای قدم نمازی به اندازه سه متر بعد رد شدن مانعی ندارد.

(۲) در خانه و مسجد کوچک در جلوی نماز اگر ستره نباشد پس از قدم نمازی تا دیوار قبله از هر جای گذشتن جائز نیست،

(۳) در جلوی نمازی اگر ستره موجود باشد پس بعد از آن ستره رد شدن مانعی ندارد^(۳).

(۴) ستره تقریباً نیم گز بلند و به اندازه یک انگشت ضخامت داشته باشد^(۴).

(۵) ستره امام مقتدی راهم کافی است یعنی در جلوی امام ستره بود پس اگر کسی از جلوی مقتدی رد شود گنهگار نمی شود^(۵).

(۶) درخت درمیان انسان و حیوان وغیره ستره شده می تواند^(۶).

(۷) انسان در حالتی که پشت او بطرف نمازی قرار گیرد ستره شده می

تواند^(۷)، اگر رو بروی نمازی کسی روی خود را گرداند پس اکنون

کراهت بر نمازی نبوده، برآن نظر کننده است؛ لهذا بعد از سلام دادن امام

در نگاه کردن بطرف عقب احتیاط ضروری است که برابر پشت سرتان

(۱) تبیین الحقائق، ج ۱، ص 160.

(۲) قانون شریعت، حصه اول، ص 131.

(۳) عالمگیری، ج ۱، ص 104.

(۴) مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوي، ص 365.

(۵) رد المحتار، ج ۲، ص 484.

(۶) عالمگیری، ج ۱، ص 104.

(۷) حاشیة الطحطاوي، ص 265، ردالمحتار، ج ۲، ص 496.

اگر کسی مصروف خواندن بقیه نمازش می باشد و شما بطرف او روی گردانده نگاه کنید پس گنهگار می شوید.

(۸) شخصی از جلوی نمازی می خواهد رد شود و در پهلوئی آن شخص دیگری او را ستره قرار داده برابر با او رد می شود پس شخص اول گنهگار می گردد و همین شخص اول برای شخص دوم ستره هم قرار گرفت^(۱).

(۹) در نماز جماعت با وجود جای در صف اول کسی در عقب نماز را شروع کرد پس شخص بعد از آن از شانه هایش رد شده می تواند زیرا که آن شخص خودش حرمت خود را پایمال کرد.

(۱۰) اگر کسی بر چنان مکان مرتفع نماز می خواند که اعضاء رد شونده از جلوی نماز خوب دیده نشوند پس او گنهگار نمی گردد.

(۱۱) دو نفر می خواهند از جلوی نمازی رد شوند طریقه اش این است که یکی از آنها پشت بطرف نمازی کرده رو برویش ایستاده شود اکنون او ستره قرار گرفته دومی رد شود بعد دومی در پشت سر شخص اول پشت خود را رو بروی نمازی قرار داده ایستاده شود اکنون اولی رد شود بعد آن دومی از جائی که آمده بوده بهمان طرف عقب برود^(۲).

(۱۲) اگر کسی می خواهد از پیش روی نمازی رد شود پس نمازی را اجازه ممانعت او است خواه سبحان الله گوید یا بصدای بلند قراءت کند یا با اشاره دست یا سر یا چشم ممانعت کند بیش از این اجازه نیست مثلاً

(۱) ردالمحتار، ج ۲، ص ۴۸۳.

(۲) عالمگیری، ج ۱، ص ۱۰۴.

با لباس او را زدن و غیره، بلکه اگر عمل کثیر گردید پس نمازهم فاسد می شود^(۱).

(۱۳) تسبیح و اشاره هر دو را جمع کردن مکروه است.

(۱۴) اگر از پیش روی زن رد شود پس زن با تصفیق منع کند یعنی انگشتان دست راست را بر پشت دست چپ بزند. اگر مرد تصفیق کرد و زن تسبیح گوید پس نماز فاسد نشده مگر خلاف سنت است^(۲).

(۱۵) طواف کننده را در دوران طواف از جلوی نمازی رد شدن جائز است^(۳).

(۱) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 483، مراقی الفلاح معه حاشیة الطحطاوی، ص 467.

(۲) درمختار معه رد المحتار، ج ۲، ص 486.

(۳) ردالمحتار، ج ۲، ص 482.

کوشش انفرادی صاحب مزار

برادران عزیز اسلامی! الحمدلله در ماحول مدنی دعوت اسلامی بی نهایت ادب بزرگان می شود، بلکه حقیقت این است که از عنایت الله ربّ العزت دعوت اسلامی بدولت فیضان اولیاء هم پاینده است چنانچه یک واقعه ایمان افروز برادر اسلامی را که در مورد کوشش انفرادی یک صاحب مزار ولی الله برای رفتن در قافله مدنی فرموده اند بیان کرده خدمت برادران تقدیم می کنم:

الحمدلله عزوجل یک قافله مدنی عاشقان رسول از چکوال پنجاب پاکستان به مظفر آباد و روستاهای اطراف آن بهار سنت ها را به همراه داشته در مقام انوار شریف وارد گردید از آنجا چهار برادر اسلامی دست بهم رسانده برای سه روز در قافله مدنی به همراهی عاشقان رسول در سفر شریک شدند از آن چهار نفر یکی فرزند خانواده صاحب مزار انوار شریف هم بود قافله مدنی با جوش و خروش دعوت نیکی به "گرهی دوپته" رسید، وقتی که سه روز آن چهار نفر انوار شریف مکمل گردید آن نفری که از خانواده صاحب مزار بود از رفتن به خانه انکار کرد و گفت: امشب من حضرت مرشدم را در خواب دیدم که می فرمود: فرزندم! از رفتن بخانه پرهیزید و بابرادران قافله مدنی مزید سفرت را ادامه بدهید، این واقعه کوشش انفرادی صاحب مزار رحمة الله تعالی علیه را شنیده موج خوشی قافله مدنی چنان سرعت گرفت که آنها را بیش از پیش باحوصله و نیرومند گردانید و هر چهار برادر اسلامی ای که از انوار شریف آمده بودند دست بهم داده در قافله مدنی بیش از پیش را هی سفر گردیدند.

مادر از بستر بیماری بلند شده ایستاده شد

خلاصه بیان یک برادر اسلامی باب المدینه کراچی است:

مادر عزیزم به سبب مریضی شدید از بلند شدن روی تخت معذور بود و دکترها هم جواب داده بودند، من شنیده بودم که از سفر کردن باعاشقان رسول صلی الله تعالی علیه وآله و سلم در قافله های مدنی تربیت سنت های دعوت اسلامی دعاها قبول می شوند و بیماریها از بین میروند چنانچه من هم با دل بستگی به تربیت گاه قائم شده مرکز نور افروز فیضان مدینه دعوت اسلامی حاضر شده برای سه روز در قافله مدنی اراده سفر کردم، برادران اسلامی بانهایت شفقت دست بهم داده بمعیت (بمراهی) عاشقان رسول صلی الله تعالی علیه وآله و سلم قافله مدنی ما در یک روستای قریب صحرای مدینه باب الاسلام سند رسید، در اثنای سفر در خدمت عاشقان رسول صلی الله تعالی علیه وآله و سلم من درخواست دعا کردم و حالت تشویشناک مادر عزیزم را بیان نمودم، ایشان برای صحت یابی مادر عزیزم دعا می کردند و مرا تسلی می دادند، امیر قافله بابسیار نرمی کوشش انفرادی کرده بنده را مزید برای ۳۰ روز سفر در قافله مدنی آماده ساخت من هم اراده کردم، درین اثناء برای صحت یابی مادر جانم خوب باگریه و زاری دعا می کردم، درهمین قافله مدنی سه روزه، در شب سوم یک بزرگ را باچهره نورانی اش در خواب زیارت کردم، ایشان فرمودند: فکر مادر عزیزت را مکن این شاء الله عزوجل او صحت یاب می گردد از سی روز قافله مدنی فارغ شدم بخانه آمدم در را زدم موقعیکه دروازه باز شد من در حیرت ایستاده خشک ماندم چرا که آن مادر عزیز بیمارم را دیدم که از تخت خواب بلند شده نمی توانست اکنون در را برایم باز کرده بود، از فرط مسرت قدمهای مادر را بوسیدم و خوابی را که در قافله مدنی دیده بودم تعریف کردم، بعد از مادر اجازه خواستم و برای مدت ۳۰ روز دیگر بمراهی عاشقان رسول صلی الله تعالی علیه وآله و سلم در قافله مدنی عازم سفر شدم.